

JOGHISTÓRIA

ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákkörének folyóirata

A kéjelgésügy szabályozása Budapesten

8. oldal

ISSN 2062-9699

A TARTALOMBÓL:

[alkotmány- és jogtörténet]

A JAPÁN BÍRÓI FÜGGETLENSÉG
TÖRTÉNETE – AZ ÓTSZU-INCIDENS

[recenzió]

A MAGYAR LIBERALIZMUS
GYÖKEREI ÉS A RENDSZERES
BIZOTTSÁGI MUNKÁLATOK

[tartalomjegyzék]

[főszerkesztői köszöntő]	3
-----------------------------------	---

[alkotmány- és jogtörténet]

Lukács Domokos: A japán bírói függetlenség története – Az Ótszu-incidens.....	4
Egyed Márton: Egy alternatív megoldási javaslat a nemzetiségi helyzetre Ciszlajtániában - Ignaz Deutsch levele Ferenc Józsefhez	8
Szóga Zsigmond: A kéjelgésügy szabályozása Budapesten a boldog békeidőkben	11
Sass Bálint: „Foglalkozása?-Magyarország nemzetvezetője!” – avagy Szálasi Ferenc Népbíróság előtti perének összefoglalása	18
Vörös Emese Hargita: A közös tulajdon sajátos alakulása.....	24

[recenzió]

Czifra Botond: A magyar liberalizmus gyökerei: könyvismertető.....	34
---	----

[tdk hírek]

Szilvágyi Dorottya: Bemutatkozik a Magyar Állam- és Jogtörténeti TDK: 2023/24. tanév, II. szemeszter	38
Simonfalvy Bálint: Tanulmányi út Erzsébet királyné városában	41

A címlapon: Frans van Mieris, Bordélyjelenet

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Brothel_Scene_1658_Frans_van_Mieris.jpg/1200px-Brothel_Scene_1658_Frans_van_Mieris.jpg

© A szerzők, 2024

© Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék, Joghistoria, 2024

Folyóiratunkba továbbra is szeretettel várjuk minden publikálni vágyó hallgató tudományos igényű munkáját, legyen annak témája akár a magyar, akár az egyetemes állam- és jogtörténet területéről.

Elérhetőségünk: joghistoria@gmail.com

JOGHISTÓRIA**SZERKESZTŐSÉG**

Felelős szerkesztő:
Heil Kristóf Mihály dr.

Főszerkesztő:
Czifra Botond

SZERKESZTŐK

Heil Kristóf Mihály dr.
Czifra Botond

KORREKTÚRA

Heil Kristóf Mihály dr.

**BORÍTÓTERV ÉS
BELSŐ TERVEZÉS**

Czifra Botond

KIADJA

Eötvös Loránd Tudományegye-
tem Állam- és Jogtudományi
Kar Magyar Állam- és Jogtörté-
neti Tanszék

(Cím: 1053 Budapest, Egyetem
tér 1-3., II. em. 211.; Tel./Fax.: 06
1 411 6518)

ISSN 2062-9699

KAPCSOLAT

joghistoria@gmail.com

LAPZÁRTA

2024. május 17.

Kedves Olvasóink!

A történelem tanulmányozása Thuküdidész szerint nem azoknak való, akik a mitikus szavak értelmét és a múltban való gyönyörködést keresik, hanem a történetíró objektivitásával azokat kívánja segíteni, akik szeretnék megfejteni azt az emberi tényezőt, amely időről időre mindig visszatér viszonyainkban, hiszen azokból a tulajdonságokból származik, amelyet az emberi nem a magáénak tudhat.

A megjelent írások szerzői is erre vállalkoznak: mankót kívánnak nyújtani ahhoz, hogy a múlt hiteles tanulmányozása által segítsenek felkészülni arra, hogy a jövőben mi is a lehető legjobb döntéseket hozzuk.

Ebben a szellemben ajánljuk figyelmükbe a Joghistoria jelen lapszámát. A szerzők mindannyian az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának hallgatói, akik írásaikban bizonyosságát adják járatosságuknak az alkotmány- és jogtörténetben, illetve annak a szorgalomnak, amely szükséges egy írás megszületéséhez. Reméljük, munkánk örömeikre és okulásukra szolgál majd.

Kellemes olvasást kívánunk!

A japán bírói függetlenség korai története: Az Ótszu-incidens

Írta: Lukács Domokos

Téma és fókusz

Kevés nem tisztán common law jogrendszerrel, jogi kultúráról mondható el, hogy a bíróságok függetlenségének kialakulását egy jól körülhatárolható történelmi eseményhez lehet kötni. Japán esetében viszont egyes sajátos tényezők miatt ilyen eseti kialakulásról beszélhetünk, szemben egy hosszabb, organikus fejlődéssel. Cikkemben az első bírói függetlenséggel kapcsolatos jelentős japán ügy jogi-társadalmi kontextusát mutatom be, illetve a zárásban a magyar szabályozásra is röviden kitérek, összehasonlító szempontból.

Történelmi háttér és a Meidzsi-kor

A Tokugava-sógunátus (Edo-bakufu) hosszú fennállása (1603–1868) után a Meidzsi-kor a Japán államstruktúra átszervezését hozta magával. A Tokugava-korban az állam elszigetelt állapotban volt. Ez külső nyomást idézett elő a japán politikában, ezt pedig a vezető réteg reformjai kiindulásának alapjává tette. Ekkor a külföldi állampolgárokra – különleges egyezmények miatt – nem terjedtek ki a „barbár” japán eljárások és intézmények. Ezen egyenlőtlen állapot szolgáltatta az okot a japán intézményi rendszer megreformálásához.¹ Az aszimmetrikus szerződések felülvizsgálatához – és ezen keresztül a nemzetközi közösségben Japán egyenjogúságának eléréséhez – szükséges előfeltétel volt egy „civilizált” jogrendszer meghonosítása. A Meidzsi-kor elején a fentieknek megfelelően nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy nyugati jogintézményeket adoptáljanak, mind formailag, mind tartalmilag, beleértve a bírósági szervezetrendszerre vonatkozó szabályokat, hogy így vegyék elejét az extraterritoriális jogok és az egyenlőtlen szerződések alkalmazásának.²

Korábban az igazságszolgáltatás és a közigazgatási hatalom integráltan működött Japánban,

és a legtöbb ázsiai országban is. Ennek megfelelően a bírói függetlenség kialakításának sarokköve a hatalmi ágak elválasztása volt.³ A bíróságokat eleinte egy külön kormányzati ágként szervezték meg 1872-ben, amely az igazságügyi minisztérium felügyelete alá tartozott.⁴ A minisztérium szakértői tanácsadást végeztek a bírák számára jogértelmezési kérdésekben, és az igazságügyi miniszter volt a legfelsőbb bíróság elnöke.⁵ Ebben a korai periódusban még csak a bírói hatalmi ág viszonylagos különálló jellegét ismerték el, viszont ez még nem felelt meg a hatalmi ágak elválasztásából fakadó követelményeknek. 1875-ben újjászervezték a legfelsőbb bíróságot, majd 1877-ben képesítési követelményeket támasztottak a bírakkal és ügyészekkel szemben, amellet, hogy a bírói és a végrehajtó hatalmi ágban való tisztségviselést összeférhetlenné nyilvánították. Ezekkel a változásokkal párhuzamosan egy központosított kormányzati struktúra is kialakult. A lényeges változások az akkori japán társadalom számára kihívást jelentettek, a központi szervekkel szembeni ellenállás pedig az 1877-es Szacuma lázadásban csúcson sodródott ki. A lázadás leverése után a reformok még gyorsabban követték egymást, végül 1881-ben a császár rendeletben utasítást adott ki egy új alkotmány megalkotására.

Az új alkotmányt 1889. február 11-én hirdették ki és 1890. november 29-én lépett hatályba. A Meidzsi-alkotmány egyfajta alkotmányos monarchiát tett meg államberendezkedésnek. Az új államberendezkedés nyomán a Meidzsi-alkotmány 57. cikke deklarálta, hogy a bírói hatalmat a bíróság gyakorolja a törvények szerint és a Császár nevében. Ez azt jelentette, hogy a bírák függetlenné váltak a törvényhozói és a végrehajtó hatalmi ágaktól, de a Császár autoritása alá tartoztak, és felelősök voltak az irányába.⁶ Ugyanakkor az alkotmány hatályba lépése után nem sokkal további módosításokon ment keresztül a bírósági rendszer.⁷

Az Ótszu-incidens

Megállapítható, hogy a japán államstruktúrát és bíróságokat érő változások relatíve rövid idő alatt mentek végbe, még a mai jogalkotási, alkotmányozási folyamatokhoz képest is, így a bírói gyakorlat és a bíróságok „lelkiismerete”, saját függetlenségükről való felfogása még formálódás alatt állt akkor, amikor az új normákat megalkották. Ebben az állapotban került sor alig két évvel a Meidzsi-alkotmány után az első jelentős ügy tárgyalására, amely kapcsolatban állt a bírói függetlenséggel. Az ügy tárgya a Nyikolaj Alekszandrovics Romanov orosz trónörökös (a későbbi II. Miklós orosz cár) elleni merénylet volt, mely során Tszuda Szanzo, egy alacsony rangú japán rendőr kísérelt meg merényletet a trónörökös élete ellen 1891. május 11-én a Kiotó melletti Ótszu városában.

Tszuda Szanzo
(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/9c/Sanzo_Tsuda.jpg/225px-Sanzo_Tsuda.jpg)

Az ügy fő kérdése az alkalmazandó jogot, és így a büntetési nemet érintette. A politikai vezetés a vádlott halálra ítéltése mellett foglalt állást. Ebből az okból elsőként a császárnál való közbenjárásra elfogadtak egy császári rendeletet, amely ex tunc hatállyal lehetővé tette a halálbüntetést.⁸ Miután a legfelsőbb bíróság

elnöke tájékoztatást adott közre arról, hogy a bíróság nem fog ex tunc hatályú normát alkalmazni, a politikai vezetés érvelése arra változott, hogy az ügyet a japán császári család elleni merényletre vonatkozó halálbüntetési normával analóg módon kellene kezelni, tehát a vádlottat halálra kellene ítélni. A politikai vezetés érvelése nem tisztán jogilag volt megalapozott, ugyanis attól féltek, hogy az „engedékeny” életfogytig tartó börtönbüntetés nem felelne meg III. Sándor orosz cár

akaratának, és így egy potenciális hadüzenet veszélyét hordozza magában. A lehetséges orosz-japán háború az akkori erőviszonyok és megítélés szerint Japán vereségével zárult volna.

A legfelsőbb bíróság elnöke ragaszkodott ahhoz az értelmezéshez, amely alapján egy különös hatáskörű törvényszéket hívtak össze az ügy tárgyalására, amelynek hét tagja volt. A legfelsőbb bíróság elnöke nem volt tagja a törvényszéknek, ugyanakkor ismételten kifejtette az álláspontját, mely szerint a jogállamiság követelményéből fakadóan az életfogytig tartó börtönbüntetést kell alkalmazni.⁹ Ezen álláspontját összehasonlító érvelés alapján alakította ki, mely szerint még Oroszországban sem a halálbüntetés lenne az irányadó büntetési nem,¹⁰ illetve az életfogytig tartó börtönbüntetés a hasonló bűncselekményekre irányadó nyugati jogrendszerekben alkalmazandó büntetéseknél általában véve súlyosabbnak számít.¹¹ Mivel a Meidzsi-alkotmány közvetlen kapcsolatot teremtett a Császárral, így a legfelsőbb bíróság elnökét beidézte a Császár, ahol a kétértelmű „körültekintéssel járjon el” iránymutatást adta számára.

Az ügy kontextusát még több tényező árnyalja. Az ügygel kapcsolatban hírzárlatot rendeltek el, hogy az esetleges spekulációk ne vezethessenek az oroszokkal fennálló kapcsolat megromlására.¹² Számos különböző összetételű rendkívüli találkozó zajlott le a miniszterelnök, az igazságügyi miniszter, a belügyminiszter, a legfelsőbb bíróság elnöke, valamint a speciális törvényszékbe kijelölt bírák közül némelyek/valamennyi részvételével,¹³ ideértve egyéni megbeszéléseket az igazságügyi miniszter és a törvényszék tagjai között. Végül az igazságügyi miniszter magához próbálta ragadni az utolsó lehetőséget is, hogy utoljára ő beszélhessen a szavazás előtt a bírákkal, viszont ezt a legfelsőbb bíróság elnöke elutasította. Még ekkor is kérdést intézett arra vonatkozóan az igazságügyi miniszter, hogy mely bírák jelezték előre, hogy az életfogytiglani börtönbüntetés mellett fognak szavazni.¹⁴

Végül a hét bíróból hat szavazott az életfogytig tartó börtönbüntetés mellett, így a jogállamiság ér-

vényesülésével zárult az ügy, és megszületett a bírói függetlenség első jelentős mérföldköve Japánban.¹⁵

Az Ótszu incidens értékelése és utóélete

Az Ótszu incidens szemléletes példája egy elméleti reformtörekvés és a gyakorlat találkozásának. Ahogy a bírói függetlenség ténylegesen elkezdte a saját autonóm módján való működést a császár és a politikai vezető réteg kívánsága által biztosított keretek között, úgy a kormányzat az összes lehetséges módszert megragadta, hogy a végkifejletet befolyásolja egy konkrét ügyben. A bírói függetlenség kialakításában nagy szerepet játszott, hogy olyan bírák – például a legfelsőbb bíróság elnöke – kerültek a legelőször kialakított pozíciókba, akik korábban elsajátították a nyugati elméleti alapokat és a tanulmányi szocializációjuknak megfelelően éltek a függetlenségre törekvés lehetőségével, amint az alkotmány is lehetőséget teremtett erre. A japán bírói függetlenség lényegét tekintve a bíróságok lelkiismeretéből, formailag pedig a politikai vezetés papírra vetett rendelkezéseiből származott, nem pedig egy hosszabb társadalmi folyamatokból épülő organikus fejlődésből. Az Ótszu eset bemutatta, hogy a japán bíróságok közel sem voltak annyira „barbárok” és irányíthatóak, mint pár évtizeddel azelőtt, és képesek voltak a politikai nyomásgyakorlás ellen fellépni egy autoriter kormányzattal szemben, részben a nyugati elvárásoknak megfelelően.¹⁶

A többségi álláspont alapján az Ótszu incidens jelentőséggel bírt a japán bírói függetlenség kialakításában, ugyanakkor a második világháború előtti szakasznak megvoltak a saját korlátai és gyengeségei, hiszen az igazságügyi miniszternek az igazgatási és a belső ellenőrzési rendszert illető felügyeleti jogai erős kontrollt jelentettek. Ezek a jogkörök a szubsztantív bírói függetlenség hiányát mutatták meg később, különösen a második világháború alatt,¹⁷ illetve a kötelező nyugdíjazási korhatárt is korlátként lehet értékelni.¹⁸ Összességében a japán bírói függetlenség kialakulásának a háború előtti

időszaka a bírói hatalmi ág elkülönítésére fókuszált a többi állami szervtől, míg a háború utáni időszak sokkal inkább az egyéni függetlenségre helyezte a hangsúlyt, amely szakaszt a modern bírói függetlenség magvának tekintenek.¹⁹

Kitekintés

Mint ahogy már korábban említése került, több ázsiai állam jogrendszere is hasonló közigazgatásba integrált bírói modellt követett. Ezen államokra való kihatása miatt az Ótszu incidens nemcsak lokális, hanem regionálisan is közvetett hatással, jelentőséggel bír.

Bár a felkelő nap országa messzire esik Magyarországtól, mégis érdemes röviden rámutatni, hogy vonhatók párhuzamok a bírói függetlenség körében. A bírói függetlenség először az Oszmán, majd a Habsburg Birodalom árnyékában vált hangsúlyos törekvéssé a magyar állam területén. Az 1800-as évek első felében az abszolutista állam korlátozásának egy lehetséges módjaként tekintettek a független bíróságokra és az alkotmányos monarchiára. Ezen törekvés valósult meg az 1867. évi 4. törvénycikkkel, amely folyamán az igazságügyi miniszter lényegi kontrollt megengedő jogköreit megszüntették.²⁰ Összességében tehát elmondható, hogy a modern bírói függetlenség kialakítása mögött hasonlóan a politikai vezető réteg azon szándéka állt, amellyel a nyugati befolyás csökkentését akarták elérni, illetve hasonlóan a külföldi szabályozást vették például a szabályozás megalkotásához, ugyanakkor – ellentétben Japánnal – a történelmi-társadalmi organikus fejlődési háttér²¹ is támogatja a bírói függetlenség intézményesülését a magyar államban.

¹ LAIFAN Lin: Judicial Independence in Japan: A Re-Investigation for China. *Columbia Journal of Asian Law*, 1999. 13. sz. 185-202. p.

² Uo.

³ LAIFAN 1999. 185-202. p.

⁴ A Shiho Shokumu Teisei (Igazságügyi tisztviselők szabályzata) 1872. szeptemberében került kibocsátásra.

⁵ Tom GINGSBURG: Judicial Independence in East Asia: Implications for China. *University of Chicago: Public Law Working Papers*, 2010. 295. sz. 1-18. p.

⁶ LAIFAN 1999. 189–190. p.

⁷ GINGSBURG 2010. 8. p.

⁸ Barbara TETERS: The Otsu Affair: The Formation of Japan's Judicial Conscience. In David Wurfel (szerk.): *Meiji Japan's Centennial: Aspects of Political Thought and Action*. S. 1, 1971, University Press of Kansas, 37-62. p.

⁹ Később, 1969-ben, a Hiraga levele esetben már a hasonló megnyilvánulást is az eljáró bíróság függetlenségét veszélyeztetőnek minősítették. LAIFAN 1999, 193. p.

¹⁰ TETERS 1971. 52. p.

¹¹ Uo., 56. p.

¹² Uo. 51. p.

¹³ Uo. 57. p.

¹⁴ Uo. 57. p.

¹⁵ LAIFAN 1999. 190. p.

¹⁶ GINGSBURG 2010. 8. p.

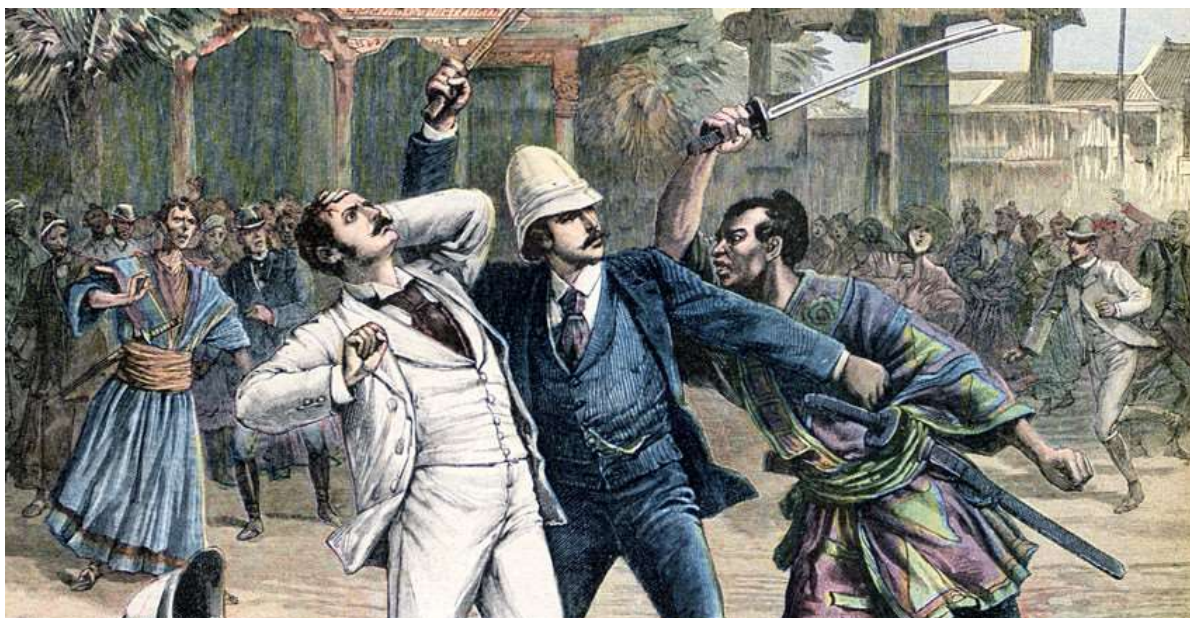
¹⁷ LAIFAN 1999. 190. p.

¹⁸ John Owen HALEY: Judicial independence in Japan revisited. *Law in Japan, An Annual*, 1995. 25/1. sz. 1-18. p.

¹⁹ LAIFAN 1999. 194. p.

²⁰ BÓDINÉ Beliznai Kinga: A bírói függetlenség szabályozása a Hármaskönyvben. *Jogtörténeti Szemle*, 2014.4.–2015.1. sz. 19-25. p.

²¹ Pl. 1435. évi (II.) I. törvénycikk, 1492. évi XXXIII. törvénycikk, 1486. évi LXXIII. törvénycikk, illetve Tripartitum 14. czim, 4-6. §

A merénylet művészi ábrázolása

(<https://www.rbth.com/history/330713-how-nicholas-ii-almost-got-killed-japan>)

Egy alternatív megoldási javaslat a nemzetiségi helyzetre Ciszlajtániában:

Ignaz Deutsch levele Ferenc Józsefhez

Írta: Egyed Márton

A nemzetiségek helyzete Ciszlajtániában¹

Az Osztrák-Magyar Monarchia osztrák irányítás alatt álló részében, azaz Ciszlajtániában a nemzetiségi kérdés kulcsfontosságú jelentőséggel bírt a 19. század utolsó harmadában, hiszen a nemzetállamok kialakulásának korában a soknemzetiségű Monarchia pusztá fennmaradásához is létfontosságúnak mutatkozott a nemzetiségek helyzetének megnyugtató rendezése.² Ezzel az osztrák kormányzat is tisztában volt, ezért a korábbi előzmények után a Ciszlajtánia alkotmányos rendszerét felállító Dezemberverfassung, vagyis az 1867. évi alkotmány szövegében is garantálták a néptörzsek³ (Volkstamme) egyenjogúságát.⁴

Az 1867. évi alkotmány ezen rendelkezése elsősorban a kulturális fejlődésre, valamint a hivatali- és oktatási nyelvhasználatra vonatkozott.⁵ Ezek a nyelvhasználati jogok ugyanakkor nem csak az egyéneket, hanem magukat néptörzseket is kollektíven megilleték, hiszen az alkotmány a néptörzsek egyenjogúságát rögzítette. Ez a megfogalmazás mindenképpen nagyvonalúnak tekinthető, hiszen nem határozott meg egy privilegizált államalkotó nemzetet. Szintén pozitívként értékelendő, hogy a néptörzsek egyenjogúságának sérelme esetén jogorvoslati út állt rendelkezésre: panasszal lehetett élni a Birodalmi Bíróságnál, hiszen a nemzetiségi-nyelvi egyenjogúságot az alkotmány garantálta, így az alapjognak számított.⁶

Ennek ellenére persze Ciszlajtániában is számos problémát okozott a nemzetiségi kérdés 1867 után, amelynek számos oka volt. Itt csak azt emelném ki, hogy a föderális berendezkedés és a viszonylagos tartományi autonómia nem igazán tudta csillapítani az ellentéteket, mivel a tartományok határait a történeti fejlődés határozta meg, a lakosság etnikai megoszlása pedig ebben rendkívül csekély szerepet

játszott. Ennek következtében a Monarchia fennállása idején alig akadt olyan tartomány, amelyet etnikai szempontból homogénnek lehetett volna tekinteni, és az egyes néptörzsek által lakott területeket is gyakran elvágták egymástól a tartományok határai.⁷ Ezek után nem csoda, hogy az osztrák minisztertanács elnökségénél szinte minden szláv lakosságú tartományról fordultak meg iratok, amelyek a nyelvi egyenjogúság megsértéséről, a galíciai ukránok szeparatizmusáról, vagy éppen a délszlávok érdekében a trializmus bevezetésének lehetőségéről szólnak.

Levél a nemzetiségi kérdés megoldásáról

A ciszlajtániai nemzetiségi helyzet rövid felvázolása után szeretnék egy kortárs megoldási javaslatot bemutatni az előbbieken ismertetett problémákra. A bécsi állami levéltárban található egy *1882-ben kelt levél*, amelyet Ignaz Deutsch⁸ írt az uralkodónak, Ferenc Józsefnek.⁹ Ignaz Deutsch nem viselt túlságosan fontos udvari címet, azonban ahogy azt levelében kifejti, már számos alkalommal terjeszthette elképzeléseit különböző politikai kérdésekben az uralkodó elé, és mivel meg volt győződve arról, hogy a nemzetiségi problémákat javaslata révén meg lehet oldani, ezért ismét írt Ferenc Józsefnek. Levelében részletesen bemutatta, hogy 1861-től, a Februári Pátens teremtette alkotmányosságtól kezdve a német és a szláv lakosság közti feszültség folyamatosan nőtt, amelynek legfőbb okát abban látta, hogy a Birodalmi Tanácsban aktuálisan nagyobb politikai erővel rendelkező nemzetiség elnyomhatja a többi nemzetiséget, az egyes pártok vezetői pedig etnikai alapon uszítják egymás ellen választóikat. Éppen ezért egy olyan alkotmánymódosítást javasolt, amely alapján a nemzetiségek esetleges sérelmeik miatt a Birodalmi Tanácshoz fordulhatnak védelemért, ha

pedig a Birodalmi Tanács ezt jogtalanul visszautasítja, akkor végső soron az uralkodó, mint pártatlan szereplő döntene:

„Az osztrák alkotmány, ahogyan az jelenleg Ciszlajtániára érvényes, amennyiben az a különböző nemzetiségek összes állami és közös ügyeit érinti, továbbra is teljes mértékben érvényben maradhatna, mint eddig. Akkor viszont, ha valamely néptörzs úgy véli, hogy nemzetiségének sajátos érdekei valamilyen módon veszélyeztetettek, és a Birodalmi Tanács védelmét és támogatását igényli, ha a többség ezt figyelmen kívül hagyva visszautasítja, a néptörzs legyen jogosult a Korona döntéséhez fordulni, amely szintén mindenkor mérvado és döntő marad.”

Ignaz Deutsch levelében részletesen levezette, miért jelent ez az alkotmánymódosítás megoldást a nemzetiségi viszályokra. Annak a lehetőségnek a megteremtésével, hogy az egyes néptörzsek sérelmeik miatt végső soron az uralkodóhoz tudnak fordulni, a szerző szerint megszűnik, vagy legalábbis jelentősen lecsökken az a veszély, hogy a Birodalmi Tanácsban nagyobb politikai erővel rendelkező néptörzsek elnyomják a gyengébbeket. Ugyanis a császár, mint végső bíró ezekben az esetekben, mivelhogy az egész birodalom uralkodója, és így a nemzetiségek fölött áll, nem lesz részrehajló, és minden esetben pártatlanul, kizárólag az igazságosságot szem előtt tartva fog dönteni. Ezek után már nem lesz jelentősége a parlamenti többség nemzetiségi hovatartozásának, hiszen a döntés végső soron az uralkodót illeti meg, ezért egyetlen néptörzs sem lesz gyengébb politikai ereje miatt elnyomásnak kitéve.

Mindez további igen fontos következményekkel jár Ignaz Deutsch szerint. Mivel az előbbieik miatt nem lesz a néptörzsek számára létkérdés, mennyire erősek a Birodalmi Tanácsban, ezért el fognak csitulni a választási villongások és a nemzetiségi alapú uszítás a jelöltek részéről, valamint az erőszakos asszimilációra sem lesz szükség, tehát a különböző villongások fő okai és formái megszűnnek.

Természetesen Ignaz Deutsch is érezte, hogy az alkotmánymódosítással kapcsolatban felvetődhetnek

kritikák, ezért az általa legfontosabbnak tartottakra igyekezett is választ adni a levélhez kapcsolt utóiratban. A két probléma az uralkodó végső döntési jogával állt kapcsolatban, nevezetesen, hogy a Birodalmi Tanács döntési jogkörének elvonása ebben a körben nem lenne alkotmányosan elfogadható, illetve az uralkodó olyan helyzetbe kerülhetne, amikor egy néptörzs ellen kell döntenie, ami elmérgesítené az amúgy is feszült nemzetiségi viszonyokat a Monarchián belül.

Ignaz Deutsch szerint azonban az uralkodóhoz fordulás formális igénybevételére valójában sosem kerülne sor, mert ha valamelyik néptörzs a Birodalmi Tanács védelmét igényelné valamelyik ügyben, a hatalmon levő kormány mindig könnyedén meg tudná ítélni, hogy az uralkodó elutasítaná, vagy támogatná-e az adott néptörzs kérelmét. Ezek után pedig konfliktusra semmiképpen sem kerülne sor, mert ha a Birodalmi Tanács támogatja az igényt, akkor minden további nélkül megadná a szükséges a védelmet, így a probléma meg is oldódna. Ellenben, ha a Birodalmi Tanács ellenezné, akkor vagy az uralkodó sem támogatja, és ebben az esetben nyilvánvalóan alaptalan az igény, vagy az uralkodó támogatná, akkor viszont egyértelműen barátságtalan és értelmetlen lépés lenne a parlamenti többség részéről, ha végső döntési jogkör hiányában elutasítaná a kérelmet, hiszen az adott néptörzs az uralkodó segítségével célját úgy is elérné. Így formálisan az uralkodói döntésre sosem lenne szükség, az esetleges elutasításról is a Birodalmi Tanács határozná, ráadásul a néptörzseknek igencsak ajánlott lenne jó kapcsolatot fenntartani az uralkodóval. Ezért aztán sem az alkotmányosságon nem esne csorba, sem az uralkodó és a néptörzsek között nem jelenne meg ellentét.

Ignaz Deutsch úgy gondolta, hogy ezzel az érveléssel megerősített koncepciója nem csak Ciszlajtániában, hanem Európa valamennyi alkotmányos államában megállná a helyét a nemzetiségi viszályok lecsendesítése terén. Bár mi már tudjuk, az európai kormányok nem kapkodtak Ignaz Deutsch megoldási javaslata után, gondolatai és szilárd optimizmusa mindenképpen érdekessé teszik elméletét az utókor számára is.

¹ Lásd bővebben: KANN, Robert A.: *Das Nationalitäten-program der Habsburgermonarchie*. I–II. kötet, Graz-Köln, 1964. Europa Verlag,

NAGY Noémi: Ki a nemzetiségi- Nemzetiségi egyenjogúság a dualizmuskori Ausztriában. In CSITEI Béla; SZÉPVÖLGYI Enikő (szerk.): *Pro Scientia aranyérmesek XV. konferenciája: 2020: Széchenyi István Egyetem, Győr, október 8-10.*, Budapest, 2021. Pro Scientia Aranyérmesek Társasága Egyesület, 163–168. p.

² VADÁSZ Sándor (szerk.): *19. századi egyetemes történelem 1789–1914*. Budapest, 2011. Osiris Kiadó, 272. p.

³ Magyarországon: nemzetiségek

⁴ NAGY Noémi: Variációk egy témára: A nemzetiségi-nyelvi egyenjogúság szabályozási formái

az Osztrák-Magyar Monarchiában. In NAGY Noémi (szerk.): *Nemzetiségi-nyelvi szuverenitás a hosszú 19. században*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2020, 174. p.

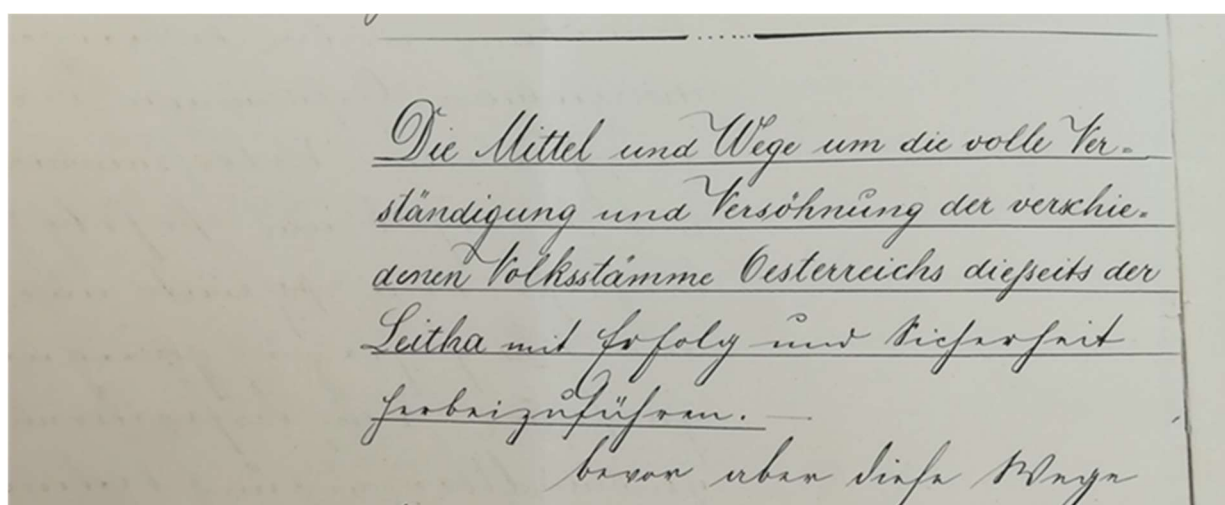
⁵ NAGY 2020. 174. p

⁶ NAGY 2020. 188. p.

⁷ VADÁSZ 2011, 272. p

⁸ Udvari pénzváltó, élt 1808–1886.

⁹ Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Statarchiv, AT-OeStA/HHStA KA KK Geheimakten 19-7, Denkschrift über die Lösung der Nationalitätenfrage in Österreich mit einer Nachschrift vom August 1882.

Ignaz Deutsch levele a nemzetiségekről

(A szerző saját fotója)

A kéjelgésügy szabályozása Budapesten a boldog békeidőkben

Írta: Szóga Zsigmond

A magyar politikai elit és a Habsburg uralkodóház 1867-es kiegyezésével megalakuló Osztrák-Magyar Monarchia létrejöttével a Magyar Királyságban szédületes gyorsaságú fejlődés vette kezdetét. Ez különösen látványos volt az 1873-ban Pest, Buda és Óbuda egyesülésével létrejövő fővárosban, amely néhány év leforgása alatt Európa metropoliszainak sorába emelkedett, és ennek megfelelően élen járt a kettős monarchia Lajtán inneni területén a liberalizmus, a polgárosodás, az urbanizáció és az industrializmus tekintetében.¹ A fejlődés Janus-arcú volt; a vitathatatlan előnyök mellett számos árnyoldala mutatkozott a gazdasági és társadalmi változásoknak. A kiegyezést követően meginduló urbanizációval sok új, vagy korábban marginálisan jelenlevő társadalmi probléma is felszínre került. Ezek egyike volt a korszakban virágkorát élő prostitúció.

A nagyvárosi prostitúció a fővárosban

A nőket érintő etikai, gazdasági, szociális hátrányok,² valamint a kiszolgáltatottság, az elveszettség, a munkalehetőség hiánya – amellyel a vidékről Budapestre özönlő lányoknak szembe kellett nézniük – sokukat arra kényszerítette, hogy a testükből próbáljanak megélni, ezáltal növelve a főváros nyilvántartott, vagy titkos kéjhölgyeinek számát. A prostitúció fellendüléséhez kedvező feltételeket teremtett, hogy a korabeli magyar társadalom csak a nőt ítélte el a hatodik parancsolt megszegéséért, míg a férfiak esetében egyenesen bevált gyakorlat volt a polgári életben, hogy a fiúgyermeket – nagykorúvá válásakor – maga az apja vezette el a bordélyba. A prostitúció klientúrájának szociális bázisát szolgáltatta – a nagyvárosban korábban sosem látott mértékben megjelenő – új társadalmi réteg, a proletariátus is.

Bár a magyarországi prostitúció kezdete a homályba vész, Pesten és Budán az 1848–49-es forradalom leverése után a kéjhölgyek egyre nagyobb számban jelentek meg az utcákon.³ Annak ellenére,

hogy maga a probléma, ha kisebb mértékben is, de már évszázadok óta jelen volt, a kérdés nem került átfogó jogi szabályozás alá. Az állami reakció lassú és fokozatos volt, amit egyaránt magyarázhatunk a kérdéssel kapcsolatos struccpolitikával, a politikai és a gazdasági elit prominens tagjainak gazdasági érdekével, valamint a korszakban vallott éjjeliór-állam felfogással is.⁴

A prostitúció a szabadságharc leverése utáni önkényuralmi időszakban lépett ki a korábban rá jellemző céhes keretből. Ebben nagy szerepet játszott a Habsburgok politikájának semleges, illetve esetenként egyenesen támogató hozzáállása a kérdéshez. Az így fellendülő prostitúció méretei idővel lehetetlenné tették a jelenség további negligálását, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy még a kiegyezés évében sor került egy, a kérdést rendezni kívánó szabályrendelet kiadására a fővárosban.

A prostitúció mindenkor szabályozása nagyban függ attól, hogy a jogalkotó hogyan tekint a prostituáltra. Bűnözőként, akit büntetni kell, vagy áldozatként, akit segíteni kell, esetleg munkavállalóként, akinek az érdekeit kell védeni.⁵ Ennek jegyében három fő felfogás jut érvényre a kérdés szabályozásánál: a *prohibicionista*, az *abolicio-*

„Erkölcstelen romlottak”

([https://erdelyikro-](https://erdelyikronika.net/2017/06/26/kejnok-a-dualizmus-kori-magyarorszagon/)

[nika.net/2017/06/26/kejnok-a-dualiz-](https://erdelyikronika.net/2017/06/26/kejnok-a-dualizmus-kori-magyarorszagon/)
mus-kori-magyarorszagon/)

nista, illetve a *reglementációs* modell. Magyarországon – ahogy Anglia kivételével⁶ a korabeli Európa nagy részén – francia mintára a reglementációs modell érvényesült. Ez a gyakorlat a prostitúcióról, mint szükséges rosszról vélekedik, amelyet kiirtani nem lehet, de közerkölcsi és főleg közegészségügyi szempontból ellenőrizni és szabályozni kell.⁷

Az 1867. évi pest-budai szabályrendelet

Ennek az elgondolásnak a jegyében született meg 1867. október 31-én, *Pest város tanácsának a 33.474/1867. számú, a Bordélyházak és kéjhölgyek iránti szabályrendelete*.⁸ Fontos rögzíteni, hogy a vizsgált időszakban nem alkottak egységes törvényt a témában, hanem elszórt törvényi utalások mellett törvényhatósági szintű rendeleteken keresztül törekedtek szabályozni a kérdést.⁹ Ezt szem előtt tartva kiemelkedő fontossággal bír a budapesti rendeletek tanulmányozása: egyrészt a jelenség a fővárosban volt jelen a leginkább, másrészt a többi törvényhatósági rendelet mind a budapestiekre vette alapul.

Az 1867-es, Szentkirályi Móric főpolgármester és Gerlóczy Károly főjegyző nevével fémjelzett szabályrendelet alapjául a már említett reglementációs modell szolgált. A rendelet rendészeti felügyeletet kívánt gyakorolni a prostitúció felett, azáltal, hogy a jelenség színterét a bordélyházak rendszerére korlátozta.

A rendelet kikötötte, hogy bordélyház üzemeltetője csak harminc évnél idősebb, büntetlen előéletű, jó gazdasági háttérrel rendelkező nő lehetett. A bordélyházak számát – a város területén egyenletesen elosztva – közerkölcsi szempontból negyvenben maximalizálta, azért, hogy egyik kerület se legyen túlszűfolva nyilvánosházakkal. Az egyéni prostitúció megelőzése céljából a rendelet megszabta, hogy a kurtizánok száma sem ötnél kevesebb, sem tizenötnél több nem lehetett egy bordélyban.

A prostituáltak ellenőrzése céljából a bordélyba való felvétel előfeltétele az illetékes kerületi főorvos által kiadott egészségügyi bizonyítvány és a kerületi főkapitány által kiállított türelmi bárca

megléte volt. Az egészségügyi igazolvány a korszak rettegett népbetegségének, a szifilisznek kiszűrését szolgálta. A belépéskor megtörtént vizsgálaton felül a prostituált négynaponta köteles volt vizsgálatra jelentkezni a kerületi főorvosnál, saját költségén. Ugyanakkor a bordélyosnak naponta ellenőriznie kellett a prostituált egészségét; megbetegedés esetén a közösüléstől el kellett tiltania, és köteles volt orvosi vizsgálatra szállítani.

Különös figyelmet érdemel a szabályrendelet büntetőjogi szankciókról szóló része. A rendelet a benne foglaltak be nem tartását egyszerű kihágásnak minősítette, amely után a kerületi kapitány ötventől száz forintig terjedő bírságot szabhatott ki. Ezen felül a prostituált a szabályok áthágása esetén dologházba volt zárható, ha pedig idegen nemzetiségű volt, akár kitoloncolással is szembe kellett néznie. A szabályozás ellen vétő bordélytulajdonos bordélyházát pedig az illetékes rendőrkapitány a városi tanács hozzájárulásával akár be is zárathatta.

A szabályrendelet legnagyobb hiányossága abban nyilvánult meg, hogy bár látszólag minden részletre kiterjedt, valójában a prostitúció széles palettájának csak egy szegmensére, a bordélyrendszer szabályozására szorítkozott. Ugyan említést tett a magánlakással bíró kéjnékről is, de ezt nem részletezte. Ellenben teljesen szabályozatlan terület maradt a bejegyzett prostituáltak sorába nem tartozó titkos prostituáltak kérdése, holott számuk sokszorosan meghaladta a nyilvántartott kéjnékét, és folyamatosan nőtt a korszakban¹⁰.

Ugyan a II. rész 4. §-a rögzítette, hogy prostitúciót csak bárca birtokában lehetett üzni, nem rendeltek szankciót a rendelkezés mellé, így annak hatékonysága kétséges volt. A titkos prostitúció szabályozatlansága alapjaiban ásta alá a reglementációs modell sikerességét. Szintén vitatható volt, hogy a szabályrendelet áthágása pusztán kihágásnak minősült, ezáltal nem bírt jelentős visszatartó erővel.¹¹

Abban, hogy a rendelet nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, nem elhanyagolható szerepet játszott a rendőrségi korrupció is. Thaisz Elek rendőrfőkapitány 1870-ben kiadott 38.191. számú rende-

lete azzal egészítette ki az 1867-es szabályrendeletben foglaltakat, hogy a bárcákat ezentúl személyesen a főkapitány adhatta ki. Thaisz tette azzal magyarázható, hogy a főkapitánynak – akinek a felelősége Reich Fáni néven közismerten a legnagyobb madám volt a városban – üzleti érdeke fűződött a kommersziális kéjelgéshez. A módosítás következményeként a nyilvánosházak száma pár éven belül meghaladta a szabályrendeletben rögzített negyvenet, ugyanis a rendőrség némi juttatásért cserébe jótékonyan szemet hunyt a bordélytulajdonosok törvénytelen üzelmei felett.¹²

A rendőrségi korrupcióból kifolyólag nem meglepő, hogy a rendelet számos egyéb rendelkezése sem érvényesült a gyakorlatban. Az eredetileg 17 éves korhatárt gyakran figyelmen kívül hagyták; nem volt ritka, hogy 12 éves lányok is prostitúcióra adták a fejüket.¹³ A közerkölcsi problémákat sem sikerült orvosolni, ugyanis kávéházakban, mulatókban is fel-felbukkantak az örömlányok, annak ellenére, hogy a szabályrendelet kifejezetten tiltotta, hogy prostituáltak nyilvános helyen üzzék a mesterségüket.

(<https://www.jpm.hu/hirek/2012-11-08-padlas-helytorteneti-muhely-prostitutio>)

Az 1884. évi budapesti szabályrendelet

A helyzet tarthatatlansága akkor vált nyilvánvalóvá, amikor bebizonyosodott, hogy a fertőző nemi betegségeket nemhogy nem sikerült visszaszorítani, de 1874–77 között megkétszereződött a szifilisz megbetegedések száma.¹⁴ Ennek oka a titkos prostitúcióban keresendő, ugyanis az egészségügyi igazolvány nélküli örömlányok száma a becslések szerint akár 5–10-szerese is lehetett a bárcásokénak.¹⁵

A kérdés szabályozásával kapcsolatos agályainak adott hangot Weisz Dezső törvényhatósági képviselő 1877-ben a főpolgármesterhez intézett több interpellációjában is, kérvényezve a bordélyok és a prostituáltak számának redukálását. Más sajtóorgánumok ellenben pont, hogy több bordélyház megnyitásának engedélyezését szorgalmazták, ezáltal akarván a titkos prostitúciót törvényes keretek közé szorítani és ellenőrzés alá vonni a reglementáció elvével összhangban.

A panaszok ellenére nem történt érdemi változás, mert a szabályozás szigorításában nem érdekelt Thaisz helyzete – panamáit ellenére – megdönthetetlennek bizonyult, ugyanis a legfelsőbb körökből akadtak pártfogói,¹⁶ akik gyakran maguk is érdekeltek voltak az üzletszerű prostitúcióban. E körülmények az utódait is megakadályozták a kuplerájok elleni erélyes fellépésben. Mindezek ellenére közel két évtized elteltével a rendészeti szervek is felismerték az 1867-es rendelet kudarcát, ezért megalkotásra került a 837/1884. számú *Szabályrendelet a bordélyügyről*.¹⁷

A két szabályrendelet hatálybalépése között eltelt időintervallumban azonban számos törvény rendelkezett érintőlegesen a prostitúcióról. Az 1876. évi XIV. tc. 91. §-a megszabta, hogy a kéjelgésügy – amennyiben közegészségre vonatkozik – rendeleti úton szabályozandó. Az 1881. évi XXI. tc. 7. § d) bekezdése rögzítette, hogy a kéj-nőtelepekre vonatkozó engedélyeket a rendőrség csak a fővárosi törvényhatóság engedélyével adhatta ki.

Fontos továbbá vizsgálni, hogy a magyar büntetőjogi kodifikáció vívmányai hogyan reagáltak a prostitúció kérdésére. A Csemegi-kódexről általánosságban elmondható, hogy nem fektetett nagy hangsúlyt a szemérem elleni bűntettek szabályozására, azt elsősorban a nemi erőszakra és a vérfertőzésre korlátozta. A prostitúcióval kapcsolatban azonban érdemes kiemelni a 247. §-t, amely a kerítésnek egy specifikus fajtájával foglalkozott. Eszerint aki szülőként, vagy felügyeleti hatáskörben a felügyeletére bízott személyt mással való nemi közösülésre kényszerítette, 5 évig terjedő fegyházzal volt büntetendő.¹⁸ A kihágásokról szóló

1879. évi XL. tc 81. §-a szintén rendelkezett a prostitúcióról. Ez alapján a hatósági szabályokat be nem tartó kéjnök egy hónapig tartó elzárással lehetett büntetni.

Az 1885-től hatályos szabályrendelet némi módosításokat eszközölt a korábbi rendelethez képest. Alkalmazkodva a bordélyok szabta kereteken kívül működő prostituáltak nagy számához, a jogalkotók kiemelt hangsúlyt fektettek a magánkéjnöi kategória szabályozására, törekedve a titkos prostitúció visszaszorítására. Bár a vegyes rendszer bevezetése előrelépést jelentett 1867-hez képest, jelentős változást mégsem tudott eszközölni, már csak azért sem, mert ahogy azt már a címadás is indikálta, a jogalkotó továbbra is a bordélyrendszert részesítette előnyben.¹⁹

Jelentős előrelépések történtek viszont a kéjnök védelmének terén. A rendelet igyekezett megakadályozni azt, hogy a kéjnök a bordélyos kiszákmányolásának áldozatává váljon, valamint tiltotta a nők bordélyba csábítását. A 17 évnél fiatalabb és a terhes nőknek pedig egyenesen megtiltotta a prostitúcióban való részvételt. A rendelet közérkölsre vonatkozó szabályai hasonlóak voltak az 1867-esben foglaltakhoz, kiegészülve azzal, hogy bordélyt csak félreeső utcában, templomtól és iskolától minimum 200 méter távolságra lehetett létesíteni.

A rendelet legnagyobb újítása a magánkéjnö kategóriájának bevezetése volt, amely lehetővé tette a prostituáltak számára, hogy mesterségüket ne csak a bordélyokban űzzék, hanem magánlakásokon is. Egy magánlakáson csak egy kurtizán dolgozhatott, és csak főkapitányi engedéllyel változtathatta meg azt.

A rendelet ellenben továbbra sem rendezte kielégítően a titkos prostitúció problémáját. Ugyan a 24. § és az 52. § kimondta, hogy tilos az engedély nélküli kéjtelgés, de továbbra sem lett tisztázva, hogy milyen büntetés jár a szabály áthágásáért.²⁰ Továbbá kifogásként merült fel a rendelkezésekkel kapcsolatban, hogy azáltal, hogy a rendeletben foglaltak foganatosítását az illetékes kerületi kapitá-

nyok hatáskörébe ruházta, a rendelet egy decentralizált rendszert hozott létre, amely ellehetlenítette a hatékony igazgatást.²¹

Az egészségügyi ellenőrzés kérdése sem lett kielégítően szabályozva. A heti kétszer kötelező orvosi ellenőrzést a prostituáltaknak saját maguknak kellett fedezniük, ami értelemszerűen nem hatott ösztönzően arra, hogy betartsák az egészségügyi előírásokat. Maga a vizsgálat sem nyújtott megfelelő védelmet a nemi betegségek ellen, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy a Milleniumra az összes bárcás prostituált szifiliszben szenvedett. Részben a 7%-os halálozási rátával rendelkező nemi betegség elleni harc részeként született meg az 1898. évi XXI. tc, amely ingyenessé tette az orvosi vizsgálatot a prostituáltak számára.²² Ettől remélték a titkos prostitúció orvosi ellenőrzés alá vonását is, valamint a bordélyt nem, de prostituáltakat egyébként látogató férfiak megfertőződésének elkerülését.²³

Annak oka, hogy az 1884-es rendelet sem volt képes beváltani a hozzáfűzött reményeket, nem a budapesti jogalkotók inkompetenciájában keresendő. A reglementációs modellben gondolkodó európai államok csaknem mindegyikére jellemző volt, hogy míg a bordélyok száma csökkenő tendenciát mutatott, a magán-, valamint a titkos kéjnök száma ezzel fordított arányban nőtt. Nyilvánvalóvá vált ugyanis a prostituáltak számára, hogy egy nyilvánosházban dolgozni számos hátránnyal jár együtt.

A bordélyrendszer haldoklása, valamint a titkos és alkalmi prostituáltak számának robbanásszerű növekedésére válaszul született meg 1893-ban az a belügyminiszteri körrendelet, amely előírta – alapos indok esetén – a szállodák és a vendégfogadók női alkalmazottainak egészségügyi ellenőrzését.

Az 1900. évi Rudnay-féle szabályrendelet

A századfordulón újabb rendelet született a prostitúció szabályozására, kijavítva az 1884-es rendeletben foglaltakat, továbbra is a liberális reglementáció jegyében.²⁴ A Rudnay Béla főkapitány által

1900-ban kiadott 49.465/1900. számú budapesti főkapitányi rendelet a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt fektetett a prostitúció bordélyon kívüli formáinak szabályozására.

A rendelet a bárcával rendelkező magánkéjűnőkön és a bordélyos prostituáltakon kívül újabb kategóriával bővítette a legálisan működő örömlány-típusok listáját, amikor bevezette *egészségi lapos*²⁵, avagy *diszkrét prostituáltak*²⁶ csoportját. Azonban a jogszabály semmilyen hatás kiváltására nem volt alkalmas, ugyanis a már fentebb citált 1881. évi XXI. tc., amely rendezte a főváros jogszabályainak és a budapesti rendőrség által hozott intézkedések viszonyát, rögzítette, hogy a főkapitány csak a fővárosi testülettel közösen alkothatott kéjűnőkre vonatkozó jogszabályt. Ezzel szemben Rudnay a főváros képviselőtestületének felhatalmazása hiányában alkotta meg a rendeletet, amelyet így a belügyminiszter hatályon kívül helyezett.²⁷

Az 1907. évi budapesti szabályrendelet

Az 1884-es rendelet a 20. század elejére alkalmatlanná vált a prostitúció szabályozására, és ez egyre égetőbb problémát jelentett a fővárosban. Ennek a tudatában hívott össze 1906-ban Boda rendőrfőkapitány egy ankétot, amely egy új, a korszak kihívásaira választ adó szabályrendelet megalkotását tűzte ki célul. A szakértekezletre meghívást kaptak fővárosi törvényhatósági biztosok, szakértők, feministák, és egyéb, a kérdéssel foglalkozó egyesületek képviselői. A konferencia összehívását Schreiber Emil kerületi rendőrkapitány külföldi tanulmányútja előzte meg, aki a prostitúció szabályozásának külföldi megoldásait vizsgálta.²⁸ Az értekezlet eredményeként egy új rendelet került megalkotásra.

Az 1907-ben megalkotott, majd 1909-ben hatályba lépő 881-1008/1907. számú szabályrendelet²⁹ célkeresztjében továbbra is a titkos prostitúció jelenségének felszámolása állt, emellett a korszakra egyre nagyobb teret nyerő nőegyletek tevékenységének hatására nagyobb figyelem terelődött a prostituáltak védelmére.

A jogszabály, a prostituáltakat három különböző csoportba osztotta be. Ennek értelmében a prostituált vagy bordélyban dolgozó, vagy magánkéjű lehetett; ez utóbbiak csoportját tovább osztotta bárcás-, és igazolványos kéjűnőkre. Az igazolványos kéjűnők új csoportjába azok az alkalmi kurtizánok tartoztak, akik az üzletszerű kéjtelést csak mellékfoglalkozásként üzték.

A nőmozgalmak hatására megalakult a főkapitányság erkölcsrendészeti osztályán egy asszonyokból álló csoport is, amelynek célja a jelentkezni kívánó lányok prostitúcióról való lebeszélése, és a jelentkezés okairól való kihallgatása volt. Amennyiben bebizonyosodott, hogy a nő kényszer hatására akart kéjűnővé válni, a kényszerítőt 5 nap elzárásra és 100 koronáig terjedő bírságra lehetett ítélni.

Érdekesség a rendelettel kapcsolatban, hogy az 1884. évi rendelettel szemben, a 17 éves korhatártól el lehetett térni, amennyiben azt a jelentkező „testi fejlettsége” indokolta. A bordélyokra lényegében a már korábban megállapított rendelkezések maradtak érvényesek, azonban sokkal szélesebb körű védelmet nyújtva a prostituáltaknak, mint korábban.³⁰

Fontosabb kérdést jelentett a magánkéjűnők helyzetének szabályozása. A bárcás prostituáltak helyzete nem sokban különbözött a bordélyban dolgozóéktól, hiszen a nyilvánosházakat rendőrség által engedélyezett bárcasházak és albérletek váltották fel, amelyek olyannyira hasonlítottak a bordélyokra, hogy volt olyan lakástulajdonos, aki egyenesen részesedés fejében adta ki a lakását. A bárcás kéjűnők helyzete a gyakorlatban csak annyiban különbözött a bordélyban lakókéitól, hogy nagyobb fokú szabadságot élveztek.³¹

A diszkrét, avagy igazolványos prostituált ezzel szemben rendes foglalkozása mellett csak kiegészítésként üzte az üzletszerű kéjtelést, a maga által választott magánlakáson. A kategória bevezetése kiterjesztette az üzletszerű kéjtelés helyszíneit az úgynevezett nyilvános és magán találkahelyekre is. Újdonságot jelentett a magánkéjűnőtelepek létrehozása, valamint annak engedélyezése, hogy a

prostituáltak klienseikkel kávéházakban és mulatóhelyeken is találkozhattak.

A rendelet által eszközölt számos pozitív változást azonban továbbra is beárnyékolta a szabályok áthágása esetén foganatosítandó, kimondottan enyhe büntetőjogi szankciók. Bár a rendelet végrehajtása a továbbra is jelenlévő korrupció, valamint a rendőrségi létszámhiány következtében ezután sem volt kielégítő, Schreiber Emil rendőrkapitány 1917-ben a rendeletet humánusnak, és jól beválnak titulálta. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy az első világháború kitöréséig már nem született több fővárosi szabályrendelet a témában.³²

Henri Gervex: Rolla

(<https://www.musee-orsay.fr/en/artworks/rolla-80034>)

¹ ANKA László: A budapesti prostitúció és szexpiac története a boldog békeidőkben. *Valóság*, 2004. 2. sz. 82-105. p.

² WALKOWITZ Judith R.: *Egy kirekesztett csoport születe: prostituáltak és munkásnők Plymouth-ban és Southamptonban*. In LÉDERER Pál (szerk): *A nyilvánvaló nők*, Budapest, 1999. Új Mandátum Könyvkiadó, 163-189. p.

³ MIKLÓSSY János: *A budapesti prostitúció története*. Budapest, 1989. Népszava Kiadó Vállalat, 28. p.

⁴ ANKA 2004. 82-105. p.

⁵ VASKUTI Gergely: A prostitúció szabályozásának változásai Magyarországon. *Kriminológiai Közlemények*, 2017. 77. sz. 345-346. p.

⁶ E. M. SIGSWORTH, T. J. WYKE: *Prostitúció és nemi betegségek a Viktória-korban*, In LÉDERER Pál (szerk): *A nyilvánvaló nők*, Budapest, 1999, Új Mandátum Könyvkiadó, 138-162. p.

⁷ CSÉRI János: *Budapest fő- és székesváros prostitúció-ügye*, Budapest, 1893. Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése

⁸ MIKLÓSSY, 1989, 39-48. p.

⁹ ANKA 2004. 82-105. p.

Összegzés

A 19. század második felére Magyarországon, különösen a fővárosban egyre növekvő méreteket öltött a prostitúció, amelynek jogi szabályozása így elengedhetetlenné vált. Ennek ellenére a korszakban átfogó szabályozás törvényi szinten nem született, így ennek pótlására sorra jelentek meg a fővárosi szabályrendeletek.

A szabályozások kiadásának gyakorisága jól jelzi a rendeletek sikertelenségét. A rendlem-táció jegyében kiadott rendeletek kisebb nagyobb újításokkal törekedtek rendészeti és közegészség-ügyi ellenőrzés alá vonni az üzletszerű kéjelgést. Ezek a törekvések azonban a rendeletek hiányosságai, a rendőrség korrupciója, valamint a prostitúció hasznélvezőinek befolyása révén eleve kudarcra voltak ítélve.

¹⁰ MOLNÁR Lajos: *Az erkölcsök a közegészség és a prostitúció*, Budapest, 1899, Neumayer Ede Könyvnyomdája

¹¹ MIKLÓSSY 1989. 39-48. p.

¹² HEVESI István: Rendőrkapitány a prostitúció élén: Thaisz Elek (1820-1892) életútja, *Belvedere Meridionale*, 1995. 1-2. szám, 40-42. p.

¹³ MIKLÓSSY 1989. 39-48. p.

¹⁴ Uo.

¹⁵ FORRAI Judit: Budapest világvárossá válása a prostitúció szabályozásának tükrében, *Orvosi Hetilap*, 1989. 40. sz. 2157-2159. p.

¹⁶ HEVESI 1995. 40-42. p.

¹⁷ Lásd: *Szabályrendelet a bordély-ügyről*, 1885, Pesti Könyvnyomda Részvény-társaság,

¹⁸ CSÁSZÁR Kinga: A kéjelgésügy szabályozása a dualizmus-kori Magyarországon, különös tekintettel Somogyra. *Jura*, 2012. 1.sz. 15-28. p.

¹⁹ CSÉRI 1893.

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

²² FORRAI 1989. 2157-2159. p.

²³ CSÉRI János: A prostitúció ügy mai állása a fővárosban. In LÉDERER Pál (szerk.): *A nyilvánvaló nők*. 320–332. p.

²⁴ CSÁSZÁR 2012. 15–28. p.

²⁵ VASKUTI 2017. 345–346. p.

²⁶ MIKLÓSSY 1989. 39–48. p.

²⁷ LINKA Mór: A prostitúció rendezése Budapesten. *Huszedik Század*, 1907. 1. sz. 245–254. p.

²⁸ Uo.

²⁹ LÉDERER, 1999, 385–400. o.

³⁰ DR. SCHREIBER Emil: *A prostitúció*. Budapest, 1917. Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság

³¹ MIKLÓSSY 1989. 39–48. p.

³² SCHREIBER 1917.

„Foglalkozása?-Magyarország nemzetvezetője!” – avagy Szálasi Ferenc Népbíróság előtti perének összefoglalása

Írta: Sass Bálint

"Egy nép csak úgy semmisül meg, ha önmagát semmisíti meg. Önmagát a nép úgy semmisíti meg, ha múltját már nem látja, jelenében csavarog, jövőjében nem hisz."¹ Sok megosztó személyiséget lehet felfedezni a magyar történelem tengerében, azonban az kifejezetten *sui generis* esetnek tekinthető, amikor a történészek, a közvélemény valamint az utókor álláspontja egy oldalon helyezkedik el, s egységesen nyilvánul meg az adott vezetővel kapcsolatban. Az elkövetkezendő sorok keretében a relevánsnak vélt előtörténet bemutatását és a megértéshez szükséges ideológiai, magánéleti, politikai információk ismertetését követően Szálasi Ferenc perét szeretném – kitérve annak valamennyi jelentős szegmensére – taglalni.

Tér és idő, avagy a per előzményei A II. Világháború célegyenesbe ér

Mielőtt a szóban forgó témakör kifejtésére sor kerülne, érdemes lehet a történelmi kontextust felvázolni, annak érdekében, hogy e sorokat olvasva bárki viszonylag egyszerűen egészében láthassa a magyarországi események azon fejezetét, amely magában foglalja a háború egyik központi alakjának büntetőjogi felelősségre vonását illetve, az ehhez vezető és ezzel ok-okozati összefüggésben álló hadtörténeti, politikai előzményeket.

1944 tavaszán egyre inkább reálitást nyert az a sokáig elképzelhetetlennek vélt kimenetel, hogy az 1939. őszi világháborút kirobbantó, és ezzel *de facto status quo*-t megtörő agresszor, a náci Németország kapitulál. A keleti fronton bekövetkező fordulat, valamint a tengelyhatalmak fokozatos térdesítése, ezen felül a szomszédos Román Királyság villám „térfél cseréje” a magyar politikai vezetés berkein belül is komoly aggályokat vetett fel a háború kimenetelét illetően, megkérdőjelezve, hogy tartható-e a már eddig is hatalmas áldozatot követelő német háborús szövetség a mind inkább reménytelenülé váló végső győzelem érdekében. A hazai, főként revizionista célok által vezérelt politikát hosszú évek óta meghatározó kényszerpálya

nem volt tovább tartható, fel kellett ismerni, hogy az ország lakosságának megkímélése érdekében minél hamarabb ki kell lépni a fegyveres harcokból. Azonban hiába ezen felismerés és a lakosság érdekeinek elvi primátusa, az ország német megszállása (az 1944-es Margaréta hadművelet), a Horthy Miklós kormányzó által megkísérelt október 15-i eredménytelen kiugrási kísérlet, a hadsereg ideológiai megosztottsága és Horthy fiának Otto Skorzeny által vezényelt elrablása nem jelentett mást, mint hadviselő félként kitartást a Harmadik Birodalom mellett. Október 16-án Horthy visszavonta előző napi proklamációját, és aláírta Szálasi Ferenc miniszterelnöki kinevezését, majd lemondott.

Nyilaskeresztes propagandaplakát
(https://ritkanlathatortenelem.blog.hu/2016/12/28/magyar_plakatok_a_ii_vilaghaborubol)

Szálasi személye és a Nyilaskeresztes Párt

Feltehetően nem szorul terjedelmesebb ismertetésre annak az egykoron vezérkari tisztnek a bemutatása, aki talán ideológiai meggyőződésének, talán a németek felé tanúsított túlzott hűségének köszönhetően a magyar történelem egyik legsötétebb rémuralmi időszakát építette ki, közel fél éves hatalma során.

„A magát fajmagyarnak valló volt katonatiszt, aki a magyar nép bírósága előtt nemzetvezetőnek mondta magát, osztrák-magyar katonai tisztviselő gyermekeként látta meg a napvilágot”², 1897-ben Kassán (származására mindig is büszke volt, előadása szerint családja perzsa gyökerekkel rendelkezett).³

Nem meglepő, hogy igen hamar hadászati orientáció jellemezte tanulmányait.⁴ Ennek eredményeképpen már az első világháború idején hadnagyi pozícióra tett szert, frontszolgálatot is teljesített, igaz, vezérkari összekötő tisztként elkerülte a lövészárkok jelentette szenvedést. Ezen előrehaladással fémjelezhetőek a következő évtizedei is, főhadnaggyá, századossá, majd a vezérkari vizsga abszolválásával vezérkari őrnaggyá lépett elő.⁵ Azonban sejtetve e lépésével politikai terveit is, két évvel kinevezése után, nyugdíjazásáért folyamodott.⁶

1935-ben vezetésével megalakult a jól ismert nyilaskereszt szimbólummal rendelkező Nemzet Akaratának Pártja, amelynek a programját tartalmazó Cél és Követelések című dolgozat tökéletesen referál a Szálasi által képviselt és támogatott szélsőjobboldali, azaz nemzeti szocialista, fasiszta politikai csapásiránnyal.⁷ A politikai felsővezetés, érzékelve „radikális” nézeteit, valamint a fennálló rendszerre jelentett veszélyét, pártját feloszlatta, ezzel egyízben Szálasi bíróság elé állítva a 30-as évek végén letöltendő börtönbüntetésre ítélte.⁸ 1939-ben azonban létrehozásra került az úgynevezett Nyilaskeresztes Párt, amely már ekkor felhívva magára a német politika figyelmét, mindinkább protezsztálását tudhatta magáénak. Egy Ribbentrop birodalmi külügyminiszter hivatalának iratai között talált – feltehetően egy magas rangú náci budapesti követtől származó – 1939-es bizalmas jelentés alapján Hitler már ekkor figyelemmel kísérte a Szálasi-féle Nyilaskeresztes Pártot, expressis verbis kifejezve: „*valamennyi magyar jobboldali radikális mozgalom közül egyedül csak a Szálasi-párt figyelemre méltó, és minden valószínűség szerint ez a párt lehetne az alapja Magyarországon a jobboldali politikai felépítésnek.*”⁹ – fogalmaz a diplomata. Mint azt számos történelemmel foglalkozó

műből ismerhetjük, utóbb belátva egyszerűen levonható azon következtetés, hogy a német tisztviselő nem tévedett sokat.

Summa summarum, a magyar döntéshozókra nehezedő német politikai, hadászati presszióknak köszönhetően 1944. október 16-án Horthy Miklós közvetlenül lemondását megelőzően aláírta Szálasi Ferenc miniszterelnöki kinevezését, ezzel lényegével teret engedve a szakirodalom terminológiájában gyakran „nyilas rémuralomnak” nevezett berendezkedésnek. Az elkövetkezendő napok történéseinek legfőbb közjogi vonzata abban ragadható meg, hogy ennek indíttatására a csonka parlament előtt egyesítésre került az állam-, illetve kormányfői hatalom. Az általa kiadott 3668/1944. M. E. sz. rendelet értelmében magára ruházta a „nemzetvezető” címet is, amelynek eredményeképpen – a német vezérelvhez hasonlóan – személyében koncentrált a kormányzó jogkörét illetve a hadsereg főparancsnoki tisztségét egyaránt.

Találkozó Hitlerrel

(<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/adolf-hitler-in-conversation-with-hungarian-head-of-state-news-photo/545974763?adppopup=true>)

Az állam élén eltöltött szűk fél év egyet jelentett Németország igényeinek teljes mértékű kiszolgálásával, az ország erőforrásainak a szövetséges hatalom rendelkezésére bocsátásával, anyagi és humán téren egyaránt. A Hungarista Munkaállam

elnevezésű berendezkedése – ellentmondva a történeti-organikus magyar alkotmányfejlődésnek – kvázi másoló ideológiát hozott létre, merítve az olasz fasizmusból, valamint a német nemzetiszocializmusból. Rövidnek mondható országglása kelően elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy. Magyarország végleg a nyilvánvaló vereség felé tartó Németországhoz láncolja magát. Ezzel megindított egy hosszú okfolyamatot, amellyel kitette a lakosságot az előrenyomuló szovjet Vöröshadsereg harcainak, a magyar Honvédséget további értelmetlen vérontásnak, városokat az ország fronttá válása miatti pusztulásának, és végül, de nem utolsó sorban a hazai zsidóságot a könyörtelen Holokausztnak.

A per

Vae victis - Szálasi bilincsben

Az ország keleti felének elvesztését követően, a vöröshadsereg előretörésével, az ország német megszálló erői, illetve a velük együttműködő magyar katonai erők fokozatos hátrálásra kényszerültek. Ezzel párhuzamosan az újabb és újabb védvonalak kialakítása, hadműveletek vagy ellentámadások (pl: tavaszi ébredés) sikertelenségének az oka a nyilas politikai vezetés székhelyének sorozatos költözése volt. A „sakkjátszma” történő folyamatos hátrálás eredményeképpen Szálasi Budapestről előbb 1944 végén Farkasgyepűn, Brennbergbányán majd Kőszegen volt kénytelen főhadiszállását berendezni.¹⁰ A Hitler által erőddé nyilvánított főváros eleste és a szovjet erők előrenyomulása miatt a nemzetvezető ugyanezen év március 27-én az ausztriai Mattseebe kényszerült menekülni, ahol rövid idő leforgása alatt május 5-én amerikai hadifogságba esett. A hazai népbíróság kérelmére az amerikai erők október 3-án kiadták a nyilas vezérkar több meghatározó személyével együtt Magyarországnak, ahol hazaszállítását követően fogságát a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályán kezdte meg az

Andrássy út 60. szám alatt, pontosabban annak pincebörtönében.¹¹

Árral szemben - Szálasi a bíróság előtt
(<https://fortepan.hu/hu/photos/?id=155596>)

A kihallgatás

Az 1946. február 5-én meginduló, s mintegy egy hónapot igénybe vevő tárgyalás első lényegi állomását képezte a vádlottnak a per helyszínéül szolgáló Zeneakadémián berendezkedett népbírósági elnök általi kihallgatása.¹² A kihallgatás menetét jellemezte, hogy Szálasi F. és az elnök interakciója, azaz a releváns tények – irányított kérdések alapján történő, vádlott válaszaival megvalósuló – feltárása a Szálasi által megalkotott Hungarista Mozgalom Naplója segítségével folyt le.¹³ Annak megítélése, hogy a nemzetvezető azért folyamodott egyes kérdések kifejtésekor a történetek bíró általi felolvasásához, mert nem emlékezett tisztán, vagy azért, hogy élete szinte végéig vallott igazát minél nyomtatékosabban kifejezésre tudja juttatni az eljárás során, bizonytalan. A vádlott elővezetését, illetve az alkalmazandó Napló igénybevételének jegyzőkönyvbe vételét követően kezdetét vette a kihallgatás. Ahogy az a későbbi, Szálasi irányából érkező válaszokra is igen gyakran jellemző volt, már az első kérdésre adott felelet megosztó reakciót váltott ki a kihallgatás valamennyi résztvevőjéből, érdekes módon az eljáró bíró személyéből is, ami komoly aggályokat vethet fel a „büntetőper urával” szemben támasztott elfogulatlansággal kapcsolatban. Azonban ennek mélyreható analízise és indoklása már kívül esik ezen cikk célkitűzésén. A

kikérdezés során tehát olyan diszkusszió volt hallható, mint például: Elnök: *Foglalkozása? Szálasi: Magyarország nemzetvezetője (felmorajlik a hallgatóság) Elnök: Csend legyen! Tehát önnek ez a mániája még mindig tart. (emeltebb hangon). De talán nem is mánia ez, hanem rossz tréfa a nemzettel! [...]*¹⁴ A kihallgatás folyamán nagyszámú háttérinformáció került napvilágra, rávilágítva arra, miként alakult a kormányzó és Szálasi kapcsolata, milyen párbeszéd zajlott le közte és Edmund Veesenmayer között, vagy éppenséggel hogyan települt át a kormányzat 1945 tavaszán a Német Birodalom ideiglenes oltalma alá.¹⁵

Vádak

Az immáron volt nemzetvezető Szálasi ellen több vádpontot is megfogalmazott a felállított vádhatóság. A vádirat taxatív felsorolásában megtalálható volt – több jogi passzusra hivatkozva – a hűtlenség, ezen túl az 1945. VII. törvénycikkben, valamint az általa törvényerőre emelt népbíróóságok felállítását deklaráló kormányrendeletben megfogalmazott – a teljesség igénye nélkül – az ország mind fokozottabb háborúba sodrása, a fegyverszünet megkötésének megakadályozása, vagy éppen részvétel – közvetett módon – emberek törvénytelen kivégzésében, megkínzásában.¹⁶

Az ítélet és utolsó szó joga

A korabeli jogszabályi környezet is lehetővé tette a vádlottak számára, hogy a jogerős verdikt meghozatala előtt élhessenek az úgynevezett utolsó szó jogával, amely keretében előadhatják saját személyes nézőpontjaikat, és racionális észérvekkel igyekezhetnek befolyást gyakorolni az ügyüket ténylegesen meghatározó döntéshozatalra. 1946. február 25-én Szálasi is élt ezen lehetőséggel, és kihasználva a felszólalás időbeli korlátozatlanágát, közel 4 óra hosszú disszertációt intézett a népbíróóság irányába.¹⁷ Beszéde rendkívül széles spektrumú volt, valamennyi vele kapcsolatban felvetődött kérdésben kifejtette álláspontját. Retorikájából egyértelműen kivehető volt, a nemzetvezető nem tekintette bűnösnek magát, ellenkezőleg, elmondása szerint

minden általa megtett lépés a nemzet érdekét volt hivatott szolgálni. A németekkel való kapcsolatáról mindenekelőtt leszögezte, a szövetséges mellett való kitartást két dolog indokolta. Egyrészt a német nép világnézete, amely rendkívüli módon hasonult a nyilasok által képviselt felfogáshoz, másrészt a végső győzelembe fektetett bizalom – amelynek alapját a német felsővezetés által folyamatosan hangoztatott csodafegyver elkészülése jelentette.¹⁸ „Mindig bízam és hittem a németek győzelmében, ebben nem kételkedtem. Ha egy pillanatra a legcsekélyebb mértékben is kételkedtem volna, úgy halálosan szeretett magyar nemzetem és népem minden felém áramló hitét [...] az azonnali béke megkötésének becsületes szolgálatába állítottam volna.”¹⁹ A zsidókérdésben is kinyilvánította meglátását, a bíróság tudtára hozva, a Nyilaskezes Párt egyetlen tagja sem vehetett részt abban a „zsidótlanításban” ami az országban folyt.²⁰ Ezen kijelentése érezhetően kétes alapokon nyugodott, amely az összegyűlt hallgatóság köreiben is kézzel foghatóan vegyes érzelmeket váltott ki. „Nemzetünk szolgálatában meg lehet halni, de elfáradni soha. Isten legyen nemzetemmel. Végeztem.”-zárta monológját.²¹

Szálasi Ferenc judikatúra előtti eljárásnak végére 1946. március 1-jén került sor. Fontos megemlíteni, hogy a felelősség megállapítása a „népbíróóságok létrehozó kormányrendelet (és az azt törvényerőre emelő 1945. évi VII. törvénycikkben kodifikált) háborús bűncselekményekben”²² foglalt passzusok alapján valósult meg.²³ A bíróság ítélethozatalában felsorolta, mely vádpontokban találta bűnösnek a volt nemzetvezetőt. Ezek rendre: (1) emberek törvénytelen kivégzése vagy megkínzása, (2) Magyarországnak a háborúba történő fokozottabb belesodrása, (3) a fegyverszünet megkötésének megakadályozása, és végül, de nem utolsó sorban, (4) a nyilas kormányzatban való vezető állás betöltése.²⁴ A népbíróóság határozata alapján a Szálasi útját jogkövetkezmények között olvashatjuk a kötélt általi halálbüntetést, a vagyonelkobzást, illetve a politikai jogai gyakorlásának 10 évre történő felfüggesztését.²⁵ A védelmet képviselő kirendelt ügyvéd, Dr. Zboray Sándor kegyelmi kérvényt terjesztett elő, kettős céllal: „elsősorban, kérem

a kiszabott halálbüntetésnek kegyelmi úton elzárás büntetésre való átváltoztatását[...]másodsorban, amennyiben a halálbüntetés nem volna megváltoztatható, kegyelmi úton, golyó általi halálra való átváltoztatását kérem[...]”²⁶ Ennek elvetésére azonban már csak Szálasi halálbüntetésének végrehajtását követően került érdemben sor.²⁷ Az ügy során eljáró Dr. Jankó Péter bíró ítéletének kifejtése során mintegy alátámasztva azt kifejtette: „a hatalmi vagy játékszenvedélyében hazárdjátékuk tétjeként a nemzet életét adták oda. Nem tragikus hősök ők, hanem a nemzeti életérdek valaha élt legfelelőtlenebb sáfárjai, akik a német háborúvesztést félremagyarázhatatlanul dokumentált hadi helyzettel szemben való hittel áltatták magukat[...]mindezeknél fogva nem lehet kétséges, hogy a vádlottak egyedül megfelelő büntetés a kötél általi halál.”²⁸

Összegzés

Szálasi Ferenc volt a harmadik a magyar háborús bűnösök között, akit bíróság elé állítottak a világháború lezárultával.²⁹ Bárminemű értékítélttől jelen esetben elhatárolódva megállapítható, hogy a nemzetvezető mind országlása, mind fogsága, mind pedig eljárása során az élete utolsó pillanataig szentül hitt igazában, ideológiai meggyőződésében. Ez a következtetés tisztán felismerhető börtönnaplójából idézett részletből is: „én nem vagyok fanatikus. Én több vagyok ennél. Bennem igazság van, melyben hiszek.[...]Arról nem tehetek, hogy a

Hungarizmus alapigazsága bennem és nemzetünkben született meg és nem Moszkvában, Berlinben, Rómában, Londonban, Washingtonban vagy Tokióban.”³⁰ A büntetőper során képviselt magabiztossága és azon véleménye, mely szerint a nép őt tiszteli és becsüli, kivégzési eljárásának kezdetéig tartott, legnagyobb meglepetésére azonban – realizálva a magyarság személyét övező valódi megítélését – úton a bitófa felé, az összegyűlt publikum nem akarta őrzői fogságából kiszabadítani és nem ujjongott érte, az optimizmusa a pillanat tört része alatt szertefoszlott.³¹ A volt állam-, és kormányfő büntetéseként 1946. március 12-én a Markó utcai börtönben vesztette életét, kötél általi halállal.

Szálasi Ferenc
(https://kulturpart.hu/2011/07/24/szalasizido_szeretoje)

¹ TARJÁN M. Tamás: Szálasi Ferenc születése. <https://rubicon.hu/kalendarium/1897-januar-6-szalasiferencszuletese> (utoljára letöltve: 2023.04.28.)

² GÁRDOS 1971. 24.p.

³ Uo.

⁴ GÁRDOS 1971. 25. p.

⁵ GÁRDOS 1971. 25-26. p.

⁶ GÁRDOS 1971. 26. p.

⁷ GÁRDOS 1971. 27. p.

⁸ GÁRDOS 1971. 28-30. p.

⁹ GÁRDOS 1971. 33. p.

¹⁰ KOVÁCS Tamás: Nyilas puccsot hozott 1944 októbere. https://mult-kor.hu/20081015_nyilas_puccsot_hozott_1944_oktobre?pIdx=3 (utoljára letöltve: 2023.04.28.)

¹¹ SEREG András: A Szálasi-per: nyilas pártvezér a Zeneakadémián. <https://index.hu/belfold/leporolt-aktak/2021/02/05/75-eve-kezdodott-a-szalasiper/> (utoljára letöltve: 2023.04.28)

¹² SZERENCSES Károly: „Az ítélet: halál” – Magyar miniszterelnökök a bíróság előtt. Budapest, 2009. Kairosz Kiadó, 194. p.

¹³ KARSAI Elek, KARSAI László: A Szálasi per. Budapest, 1988. Reform Lap- és Könyvkiadó Rt, 52. p.

¹⁴ GÁRDOS 1971. 23. p.

¹⁵ KARSAI – KARSAI 1988. 49-65. p.; 67-99. p.

¹⁶ KARSAI – KARSAI 1988. 47. p.

¹⁷ KARSAI – KARSAI 1988. 668. p.

¹⁸ KARSAI – KARSAI 1988. 657-667. p.

¹⁹ KARSAI – KARSAI 1988. 667. p.

²⁰ KARSAI – KARSAI 1988. 666. p.

²¹ KARSAI – KARSAI 1988. 667. p.

²² CSERNUS Szilveszter: Szálasi a népbíróság előtt – az egyetlen kivégzett magyar államfő. <https://mult-kor.hu/szalasi-a-nepbirosag-elott--az-egyetlen-kivegzett-magyar-allamfo-20160301> (utoljára letöltve: 2023.04.28.)

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

²⁶ ZINNER Tibor – RÓNA Péter: *Szálasiék bilincsen II. – A magyar nép nevében*. Budapest, 1986. Lapkiadó Vállalat, 294-295. p.

²⁷ B. MOLNÁR László: Meg sem várták a kegyelmi kérvény elbírálását Szálasiék kivégzésénél. <https://hang.hu/idokep/meg-sem-vartak-a-kegyelmi-kerverny-elbiralasat-szalasi-ek-kivegzesenel-105963> (utoljára letöltve: 2023.04.28.)

²⁸ KARSAI – KARSAI 1988. 703. p.

²⁹ SZERENCSE 2009. 191. p.

³⁰ SZERENCSE 2009. 192. p.

³¹ Zinner – Róna, 1986. 300-301.o.

A közös tulajdon sajátos alakulása

Írta: Vörös Emese Hargita

Bevezetés

A közös tulajdon klasszikus értelemben véve magánjogi jogintézmény, és mint tulajdoni forma, sajátos jogi helyzet: ugyanazon dolgon fennálló tulajdonjog megosztása több természetes és/vagy jogi személy között, meghatározott hányadrészek szerint, az egyes tulajdonostársakat megillető, konkrétan, számszerűleg meghatározott – kétség esetén egyenlő – tulajdoni hányadokból, eszmei részekből álló jogközösség.¹ A közös tulajdon sajátos jogi helyzete azt eredményezi, hogy a gyakorlatban a közös tulajdon tipikus tárgyává válik az ingatlan.

A közös tulajdon jogintézményének változása szinte egyedülálló a történelemben. Kevés olyan jogintézmény fordul elő a magyar jogrendszerben, mely kialakulásától kezdődően szinte alig módosult. A közös tulajdon radikális átalakulása a rendszerváltás utáni privatizációhoz köthető: a magyar állampolgárok a rendszerváltás óta eltelt évtizedekben és napjainkban különböző ingatlanokat vehettek és vettek magántulajdonba. A privatizációs folyamatok gyors lebonyolítása érdekében az egykor szövetkezetekbe bevitt és kárpótlási vagyont nagy mennyiségben közös tulajdoni formában szolgáltatottak vissza, különösen termőföld-ingatlanok esetében. A közös tulajdon e termőföld-ken fennálló formája az osztatlan közös tulajdon. A jogalkotó a rendszerváltás óta helyez különösen nagy hangsúlyt a közös tulajdon szabályozására, kiváltképp annak megszüntetési kérdéseire, a rendszerváltáskor kialakult jogbizonytalanság megoldására.

1848 előtt

Kezdetben nem volt általános birtokpolitikai, jogalkotói szándék a tulajdon fizikai formában való egyben tartása. Kivételektől eltekintve a fejenként egyenlő részben való öröklés volt jellemző tulajdonszerzési mód, vagyis az örökhagyó szabad végrendelezési joga érvényesült, ami birtokaprózódásokhoz vezetett.²

A mai értelemben vett közös tulajdonhoz hasonló jogintézményi elemek csak később és fokozatosan jelentek meg az akkor érvényesülő szokásjogi szabályokban, majd törvényi rendelkezésekben, kiemelten a Hármaskönyvben.³ Egyrészt a szállásbirtokhoz kapcsolódóan, mely a nemzetségi szervezet

felbomlásáig közös tulajdonban álló, egyes nemzetségek által elfoglalt földterületeket jelentette,⁴ másrészt az „ősi” dolog (jellemzően vagyontközösség) formájában.⁵ Az ősiség deklarálása már az 1351. évi törvények előbeszédének 11. §-ában megtörtént, a továbbiakban 1848-as fennállásáig az ősi vagyon tekintetében családi osztatlanság érvényesült.⁶

A századforduló környékén

1853-ban az Osztrák Polgári Törvénykönyvvel [a továbbiakban: *Optk.*] vált a közös tulajdon jogintézménye kimondottan a magyar magánjog részévé, annak dogmatikai és gyakorlati szintű szabályozásával. A közös tulajdonnal a magánjog első kézikönyve alapján foglalkozom.⁷ Eszerint a tulajdon eredeti jellegét az adott társadalmi alakzat határozza meg, az egyéni tulajdon nálunk is a közös tulajdonból fejlődött ki. Közös tulajdon állt fenn általában egészen addig, míg az „önczél követő egyén” érdekütközésbe nem került másokkal, azaz amíg az egyén szabadsága szembe nem került a társadalom szabadságával. A kézikönyv részletesen foglalkozik többek között:

- [1] a közös tulajdon fogalmával;
- [2] a közös tulajdon jogi szerkezetével;
- [3] a tulajdonostársak egymás közti és másokkal szembeni viszonyával;
- [4] valamint a tulajdonközösség megszüntetésével.

A dolgozat szempontjából a magyar magánjog kézikönyve szerinti, a napjainkban hatályos Ptk. rendelkezéseitől eltérő szabályok érdekesek – ld. az 1. számú táblázatban szereplő dőlt betűs kiemelések. Következtetések: előtérben a tulajdonostársak önrendelkezése (pl. nincs elővásárlási joga a többi tulajdonostársnak), és a gyakorlatban a dolog egésze kapcsán konszenzusra kényszerültek (speciális eset a többségi határozás). A szabályozás nem átfogó és kellően részletes, és a közös tulajdon későbbi megszüntetési formái közül sok nem ismert.

Az erdő- és legelőközösségek alakulatának (közös tulajdoni forma) reformjára, pontosítva a teljes birtokrendezésre volt a korban az egyik legnagyobb igény. A tulajdon soha nem képzelt mozgósítása

történt meg azoknak a termelési tényezőknek körében, melyek stabilizálása a parasztok gazdasági törekvéseinek legfőbb célját képezte.⁸ Az osztatlan közös legelőkről szóló 1913. X. t.c. nem megszüntette a közös tulajdonokat, hanem magánjogi, telekkönyvi, közigazgatási problémák egész sorozatát okozta, többek között amiatt, hogy tárgyköre hiányosan szabályozott volt (csak a legelő művelésű, történeti fejlődésű vagy agrártechnikai földeket érintette).

A 20. század első felében

Az első világháború idejére éleződött ki a nincstelen paraszti réteg és a nagybirtokrendszer viszonya, a világháborút követően így újonnan szükségessé vált a magyar földkérdés megoldása. A következő jogforrások kísérelték meg rendezni a birtokkérdést (a közös tulajdonok kérdését is): az 1919. évi XXXVIII. számú kormányzótanácsi rendelet (mely teljesen érintetlenül hagyta a paraszti birtokok földmagántulajdon-jogát és az ezen alapuló magánföldhasználatot); a Nagyatádi-féle 1920. évi XXXVI. tv.⁹ és az 1924. évi VII. tv.¹⁰; a Darányi-féle földreform szerinti 1936. évi XXVII. tv.¹¹

A közös tulajdon szabályozásában bekövetkezett változásokat az 1938-41 között szerkesztett Magyar magánjog mutatja be, a tulajdonjog keretein belül,¹² hatályos joganyagra hivatkozva – legfőképpen az Optk-ra és több magánjogi törvénykönyv-tervezetre. Tartalma többek között: a „közös tulajdon (*condominium, juris communio*) esete”, annak sajátosan szabályozott alakzatai, agrárközösségek (pl. nemesi közbirtokosság, házközösség, úrbéres közbirtokosság, osztatlan közös legelők, erdőbirtokossági társulatok).

A Magyar magánjog elődjéhez képest kevés változást hozott a közös tulajdon szabályozásában. Azonban a közös tulajdon tárgyát csak osztatlanul ismeri el, vagyis a 2013-as Ptk. felfogásának előfutára az ingatlanon fennálló közös tulajdonról. Másrészt a közös tulajdon olyan megszüntetési módját nem ismeri el, amely kötelezné a tulajdonostársakat a tulajdonközösségben maradásra, így a közös tulajdoni formák állandóságát célozza.

A második világháború után a magyarországi földosztást az 1945. március 15-én megjelent 600/1945. ME. sz. rend. alapján hajtották végre, középpontban a mezőgazdaság kollektivizálásával.

Ezt az 1945. évi VI. törvény emelte törvényerőre.¹³ „A földosztás a megművelt földterület 34,8 százaléka terjedt ki. Juttatásban – a házigénylőket nem számítva – mintegy 650 000 személy részesült. [...] A juttatás átlagosan 5 katasztrális hold föld volt.” Az intézkedések elaprózódott földbirtokrendszert eredményeztek, melyben a földtulajdonosok érdek-, illetve akaratérvényesítési képessége megszűnt.¹⁴

Az 1949. évi XX. törvény, a Magyar Népköztársaság Alkotmánya nem rendelkezett specifikusan a közös tulajdonról vagy a termőföld alkotmányos védelméről. Valójában innen indult meg a termelőszövetkezeti gazdálkodás szervezeti és működési struktúrájának kiépítése és megszilárdítása, amely 1967-ig tartott. A kiosztott földek 93%-a magántulajdonból visszakerült az állami, szövetkezeti szektorba, mintegy 1,2 millió termelőszövetkezeti taggal.

Itt jogi szempontból az az érdekes, hogy egyrészt földhasználati jog keletkezett a termelőszövetkezetek számára, másrészt a tagok tulajdona módosult részarány-tulajdonná.¹⁵ A termelőszövetkezetek nem kezelhetők a közös tulajdon jogintézményeként, mivel a földhasználati jog gyakorlatilag megszüntette a szövetkezetbe bevitt földek fölötti tulajdonosi rendelkezési jogot, így ez a jog ugyanúgy kismozgatta a földet beszolgáltatókat, mint a termelőszövetkezetbe hozzájárulás nélkül belépőket. (A termelőszövetkezetekből történő kiválás is csak igen szűk körben volt lehetséges.)¹⁶

Az 1959. évi IV. és a 2013. évi V. törvény összehasonlítása

A közös tulajdon alakulásában magánjogi szempontjából releváns változást a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. tv. [a továbbiakban: az 1959-es Ptk.] hozott. Az 1959-es Ptk. „tulajdonjogi szabályai jól illeszkednek abba a folyamatba, amely a Ptk. 1900-as tervezetétől kezdve egyre letisztultabb és a gyakorlatban egyre inkább alkalmazható, a dologi jog sajátosságaihoz képest nyitott és rugalmas szövegtervezeteket eredményezett”, ennek nyomán lett később alkalmazható a piacgazdaság rendszerében is.¹⁷

Az 1959-es Ptk.-ban szereplő, a közös tulajdonra vonatkozó szabályok már világos párhuzamba hozhatók a 2013-as Ptk. rendelkezéseivel.¹⁸ Az 1959-es Ptk. elkülöníti (1) a közös tulajdonra vonatkozó

általános szabályokat és (2) a közös tulajdon megszüntetésére vonatkozókat. A 3. számú táblázat csak az ezekhez szorosan kapcsolódó szabályokat tartalmazza a 2013-as Ptk.-ból.

A 3. számú táblázatból is kiolvasható, hogy a két Ptk. közti nagyobb különbségek a közös tulajdon megszűnésének kérdéskörét érintik. Az 1959-es Ptk. a 2013-assal ellentétben a társasház-létesítését csak speciális esetként kezeli. A bíróságok értelmezése az 1959-es Ptk. szerint követte a megszüntetési sorrendet, míg a 2013-as Ptk. a természetbeni megosztás elsődlegességén kívül nem köti a bíróságokat, ráadásul e megszüntetési módtól kivételes esetben indokolt eltérni. A kereseti kérelemhez kötöttség elve egyik Ptk.-ban sem érvényesült, tekintettel a „minden társ tiltakozik a megszüntetési mód ellen” esetre.¹⁹

Az 1959-es és 2013-as Ptk-k megalkotása közti időszakban is születtek a közös tulajdonnak szabályozási kísérletei. Az 1970-es években tovább folytatódott a területi koncentráció: a közös gazdaságok túlnyomó részének területe meghaladta az 1500 hektárt. Ennek háttérében állt többek között az 1972. évi 31. tv. e. rend. bevezetett egységes ingatlan-nyilvántartás, mely az állami földnyilvántartás adatait vezette át a termelőszövetkezetekre vonatkozóan, ezzel ellehetetlenítve a korábbi tulajdonosok által birtokolt földek azonosíthatóságát.²⁰ A területszervezések következtében a rendszerváltás időszakára a szövetkezeti tulajdon és annak használata 60 %-át jelentette az ország területének, további 33 %-ot az állami tulajdon tett ki, és csupán 7 %-a minősült magántulajdonnak.²¹

A rendszerváltás és a részarány földkiadás

A 20. század végére az előző politikai rendszertől öröklött tulajdoni struktúra felbomlott. Általános célkitűzéssé vált az egyéni gazdálkodás lehetőségének megteremtése, a kollektivizálás előtti tulajdonviszonyok visszaállítása. A földprivatizáció az ország mezőgazdasági földterületének mintegy 75%-ára terjedt ki, amelyhez fogható mértékű földreformot a magyar történelem nem ismer. A rendszerváltás körüli birtokrendezés legfőképp a magántulajdonon alapuló piacgazdaság érdekében történt. A kárpótlás és részaránykiadás során a megszűnő termelőszövetkezetek és állami gazdaságok kb. 5,5-5,6 millió hektár nagyságú termőföldje került 2,6 millió magánszemély tulajdonába: kárpótlással 2 132 000 hektár, részarány földkiadással 3 448 000 hektár. Ennek következménye a

mezőgazdasági termelés szempontjából rendkívül kedvezőtlen birtokstruktúra lett.²²

A földkiadási eljárást az Fkbt. szabályozta.²³ A részaránytulajdon egy sajátos tulajdoni hányad, amely nem azonosítható be konkrét földrészlettel, csupán egy eszmei aranykorona érték, „megmutatja, ki milyen nagyságú földterületnek a tulajdonosa, és annak a földterületnek mennyi a tiszta kataszteri jövedelme.”²⁴ A tulajdonosoknak a részarány-földtulajdonként nyilvántartott termőföldek természetben történő visszaadása az elkülönített földalapokból (részarány-tulajdoni, állami, tagi-alkalmazotti, kárpótlási földalap) történt.²⁵ A földkiadási eljárás a részarány-földtulajdonos kérelmére indult, a Fkbt. hatálybalépését követő 60 napon belüli határidővel történt, a területileg a kérelmezett birtokhoz eső földkiadó bizottságnál. A teljesítési sorrend alapján kiosztásra kerülő (jogsabály alapján 3000 m²-nél nagyobb) földrészlet „főszabály szerint a teljesíthető földkiadási kérelmet benyújtó részarány-földtulajdonosok, illetőleg az egyezséggel vagy a sorsolással megállapított tulajdonosok közös tulajdonába került.” Ezt követően a részaránynak megfelelően jegyezték be a tulajdonjogot az ingatlannyilvántartásba.²⁶ Ezt a részaránykiadási folyamatok gyors lebonyolítása érdekében alkalmazták, sajátos tulajdonközösségeket hozva létre: a jogosultaknak osztatlan közös tulajdoni formában adták ki az illetőségüket.²⁷ A háttérben a földek megművelésének prioritása állt: szükséges, hogy a lehető leghamarabb meg lehessen művelni a földeket – ez az alapvető társadalmi cél mozgatta a földosztást is. Mivel a folyamat gyorsítása számított egyedül fontosnak, szinte minden más szempont háttérbe került, pl. nem volt részaránytulajdonosi költség; semmi sem szabályozta a túlzott mértékű, felhalmozási célú földszerzést,²⁸ illetve az államnak elhanyagolható szemponttá vált a szerző tulajdonosok személye (földműves minősítése) és a tulajdonosi forma szabályozása.²⁹

Összegzés

A cikk a közös tulajdon szabályozásának folyamatosságát, továbbá az ezt megszakító helyzetet vizsgálta. A Hármaskönyvben még csak néhány esetben, és nem kimondottan fordult elő a közös tulajdoni forma, az Optk.-val pedig már a magyar jogrendszer részévé vált. A tartalmára vonatkozó megállapítások mind a Fodor Ármin szerkesztette Magyar magánjog kézikönyvében, mind a Szladits Károly-féle Magyar magánjogban néhány részletől eltekintve egyeznek. A 2013-as Ptk.-tól eltérő

rendelkezések: nincs elővásárlási joga a tulajdonostársaknak, nehezen áttekinthető a többségi és az egyhangú határozathozatalok esete, illetve csak az osztatlan és a tulajdonostársak beleegyezésének hiányával nem megszüntethető tulajdonközösséget ismeri el. Az 1959-es Ptk.-val már áttekinthetőbbé vált a közös tulajdon szabályozása, olyan mértékben, hogy az a 2013-as Ptk.-val könnyen összevethető. A rendszerváltozás kori földprivatizációkor a részarány földkiadás során az ország jelentős részén közös tulajdon jött létre, annak különösebb szabályozása nélkül. Megállapítható, hogy ez a konkrétum okozott az addig egységesen szabályozott közös tulajdon alakulásában jelentős változást, vagyis megállapítható, hogy a korábbi állapotokhoz képest nagyobb eltérés a rendszerváltás előtti

magánjog és a 2013-as Ptk.-ban foglaltak között van, legfőképpen a jogintézmény megszüntetésére vonatkozóan.

Mindebből az látható, hogy a közös tulajdon jogintézménye nem sokat és nem sokszor változott a történelemben, de amikor átalakult, akkor a meglévő szabályozáshoz képest drasztikus módosulás történt. A földprivatizációs részarány kapcsán a földkiadás óta felmerült szabályozási nehézségek felismerése alapján vonható le a jogalkotói szándék: az állandó cél a kialakult jog-és birtokbizonytalanság megoldása.³⁰

1 Vö: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény [a továbbiakban: Ptk.] 5:73. § (1)–(2) bek; MÉHES Tamás – VARGA Márk: *Polgári jogi alapismeretek*. Budapest, 2021, Nemzeti Közszerkesztési Intézet–Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 71. p.; KISS Gábor: Közös tulajdon és társasház. In Csehi Zoltán–Bodzás Balázs–Tókey Balázs (szerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest, 2021, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 1121. p.

2 ORLOVITS Zsolt: A földbirtok-politika intézményeinek lehetséges változásai. *Gazdálkodás. Agrárökonómiai Tudományos Folyóirat*, 2010. 4. sz. 419–428. p.

3 Vö. HEGYES Péter: Közös tulajdonhoz kapcsolódó jogintézmények a földjogi szabályozás köréből. In Homoki-Nagy Mária (főszerk.): *Acta Universitatis Szegediensis – Acta juridica et politica: Publicationes doctorandorum iuridicorum*. Szeged, 2009, Prof. Dr. Szabó Imre dékán, 155–173. p.; WERBŐCZY István: *Tripartitum*. Bécs, 1517, Johann Singriener nyomdája.

4 Tripartitum: Első rész, 40. c. – pl. „Az apai ház pedig a legifjabbik fiúnak jut szállásul és lakásul, úgy azonban, hogy az ilyen jószágok és birtokjogok közös jövedelmeiből a többi fiúknak, azaz testvéreknek is közös földön”.

5 Tripartitum: Első rész, 61. c. – pl. „még osztatlan atyai és ősi fekvő jószágait és birtokjogait uralmukban tartják, az atyáról vagy anyáról való többi testvér terheinek magukra vállalása mellett”.

6 Vö: Az ösiség eltörléséről szóló 1848. évi XV. törvénycikk; LÁNYI Bertalan: Tulajdonjog. In Fodor Ármin (szerk.): *Magyar magánjog (2. kötet)*. Budapest, 1905, Singer és Wolfner, 165. p.

7 FODOR Ármin: *Magyar magánjog (1. kötet)*. Budapest, 1899, Singer és Wolfner.

8 Vö. Sebess Dénes: A közös erdő és legelő földbirtokpolitikánkban. In *Erdészeti Lapok – Az Országos Erdészeti Egyesület Közlönye*, 1908. 6. sz. 271–286. p.; Rakvác József: A közös tulajdon bírói gyakorlatának elemzése és annak tanulságai. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2002. 2. sz. 3–7. p.

9 A földbirtok helyesebb megosztását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920. évi XXXVI. törvénycikk.

10 A földbirtok helyesebb megosztását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920:XXXVI. törvénycikk kiegészítéséről szóló 1924. évi VII. törvénycikk.

11 Vö: A telepítésről és egyéb földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló 1936. évi XXVII. törvény; Dr. Földes Iván – Dr. Molnár Imre – Dr. Seres Imre – Dr. Veres József: *Földjog*. Budapest, 1974, Tankönyvkiadó, 37. p.

12 SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar magánjog 5. Dologi jog*. Budapest, 1942, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 105–321. p.

13 Vö: A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról szóló 600/1945. ME. sz. rendelet; a nagybirtokrendszer megszüntetése és a földműves nép földhözjuttatása tárgyában kibocsátott kormányrendelet törvényerőre emeléséről szóló 1945. évi VI. törvénycikk.

14 Vö: FÖLDES-MOLNÁR-SERES-VERES 1974. 57. p.; HEGYES 2009. 165. p.

15 Szövetkezet használatában álló földterület összes aranykorona-értékéhez viszonyított és aranykoronában kifejezett tulajdonrészé vált.

16 Méhes Tamás: Birtokpolitika – A földszerzés elmélete és gyakorlata. *Acta Humana - Emberi jogi közlemények*, 2006. 3. sz. 47–69. p.

17 Szerkesztőbizottsági javaslat – IV. Könyv. Dologi jog. *Polgári jogi kodifikáció*, 2006. 4. sz. 3–29. p.

18 A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. tv. XII. fejezet 139–149. §§, valamint 134. §, 137. § és 261. §.

19 BH2017. 222.

20 Vö: Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1972. évi 31. törvényerejű rendelet; MÉHES 2017. 52. p.; HEGYES: 2009. 166. p.

21 *Osztatlan közös tulajdon megosztási kisokos*. Agrárminisztérium – Nemzeti Földügyi Központ, 2021. https://nfk.gov.hu/download.php?id_file=42029 (utolsó letöltés: 2022. 10. 25.)

22 Vö. *Földmérés, osztatlan közös tulajdon: Infojegyzet*. Országgyűlés Hivatala: Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság Képviselői Információs Szolgálat, 2017. 33. sz.; MÉHES 2017. 52. p.

23 A földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény.

24 Szinay Attila: Ingatlan-nyilvántartás, birtokpolitika. Korreferensek: Dr. Tóth Balázs – Dr. Jászai Tamás János. In *Negyvenkettedik Jogász Vándorgyűlés*. Budapest, 2019, Magyar Jogász Egylet, 129. p.

25 Vö. HEGYES 2009. 166. p.; *Földmérés, osztatlan közös tulajdon: Infojegyzet*. IBID.

26 Vö: HEGYES 2009. 167. p.; SZINAY 2019. 129. p.

27 Generális szabályként erre is a Ptk. közös tulajdonra vonatkozó paragrafusai az irányadók. (HEGYES 2009. 171. p.)

28 Vö: SZINAY 2019. 132. p.; MÉHES 2017. 61. p.

29 A termelőszövetkezetből csoportosan kiváló tagokat együttesen megillető vagyonrész vonatkozásában a csoporthoz tartozó személyek között közös tulajdon keletkezik. (BH2003. 329.)

A cikkben szereplő táblázatok:

1. számú táblázat: FODOR 1899. alapján.

2. számú táblázat: SZLADITS 1942. alapján.

3. számú táblázat: Az 1959-es és a 2013-as Ptk. alapján.

4. számú táblázat: Az abban megjelölt jogforrások alapján.

1. számú táblázat

ADOTT ELEMRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYI RENDELKEZÉSEK	
TARTALMÁNAK PÉLDASZERŰ FELSOROLÁSA:	
[1]FO-GALMA.	- a tulajdonostársak mindegyikét a tulajdonjog teljessége illeti meg eszmeileg megosztott-hányadain; - közös tulajdon keletkezhet szerződés alapján, de azon kívül is, pl. örökösödés következtében; - a tulajdonostársak közötti arány határozott és határozatlan lehet, ha határozott, akkor van „a közös tulajdon igazi lényege”, a határozatlan aránynak alig van jelentősége; - vélelem áll fenn, hogy minden tulajdonostárs része egyenlő.
[2]JOGI SZERKEZETE.	- a közös tulajdon több egyéni tulajdonnak külső összekapcsolása, melyben mindegyik tulajdonostárs a maga eszmei részével korlátlanul, a többiekre való minden tekintet nélkül rendelkezik; - a közös érdekek ápolásának kevés megfelelő szervezete volt, pl. nemesi közbirtokosság; - közös képviselet, közös kezelés, közös használat és közös haszonvételek felosztása; - szűken értelmezve csak olyan különös közgazdasági fontossággal bíró művelési ágakhoz tartozó ingatlanok, melyek fennállása közgazdasági szempontból vagy a tulajdonostársak számára kedvezőbb, pl. úrbéresek részére erdei haszonvételek fejében kiadott erdők, osztatlan közös tulajdont képző legelő.

[3] EGYMÁS KÖZTI ÉS MÁSOKKAL SZEMBENI VISZONYAI.	- mindegyik tulajdonostársnak joga van a közös dolog birtoklásában tulajdonaránya szerint részt venni; - kizárólagos birtoklás és beleegyezés nélküli használat esetén birtokháborítási keresettel léphet fel a sértett tulajdonostárs; - a tulajdonjogból folyó „petitórius oltalom”, vagyis tulajdonvédelem is megilleti egymással szemben a tulajdonostársakat; - <i>a közös dolog egészének kezelése a tulajdonostársak egyetértésén alapszik, többség szerinti határozás csak speciális esetben fordul elő, pl. közbirtokosság;</i> - osztatlan örökség elidegenítése vagy megterhelése az örökösársakkal szemben semmis; - a közös dolog hasznai és terhei a tulajdonostársakat tulajdonrészeik arányában illetik meg; - <i>mindegyik tulajdonostárs szabadon elidegenítheti és megterhelheti a maga eszmei részét, a többi tulajdonostársnak sem beleszólása, sem elővásárlási joga nincs;</i> - a tulajdonostársak tényleges rendelkezési jogosultsága kölcsönösen korlátozva van; - a tulajdonjogon ejtett sérelmek csak bírói úton orvosolhatók; - harmadik személyekkel szemben a tulajdonostársakat megilleti a birtokvédelem és a tulajdonvédelem; - a tulajdonos csak saját jutaléka erejéig rendelkezhet, adósságát nem háríthatja tulajdonostársra; - a tulajdonostársak a közös birtok utáni adókért egyetemleges felelősséggel tartoznak.
[4] MEGSZÜNTETÉSE.	- bármely tulajdonostárs kívánhatja a közösségnek bármikor való megszüntetését; - elsősorban megegyezéssel, ennek hiányában per útján, kivételesen peren kívül szüntethető meg a közös tulajdon; - alkalmatlan időre esés vagy többi tulajdonos kárára történés kivételével a megszüntetést bármikor lehet kérni; - tulajdonarány megállapítására irányuló per alkalmazása lehetséges; - mindenekelőtt a dolog természetben való felosztására kell irányulnia a pernek, amennyiben a dolog ilyen módon nem, vagy értékének nevezetes csökkenésével lehetne megszüntethető, akkor kérhető az árverésen való értékesítés és a vételár felosztása; - <i>megszüntető perben hozott bírói ítélet pótolja a hozzájárulni nem akaró társnak nyilatkozatát;</i> - a közös tulajdon megszüntetése törvény vagy jogügylet alapján korlátozható vagy kizárható.

2. számú táblázat

ADOTT ELEMRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYI RENDELKEZÉSEK	
TARTALMÁNAK PÉLDASZERŰ FELSOROLÁSA:	
[1] MEG- OSZTÁS.	- maga a tulajdonjog a tulajdonostársak között eszmeileg meg van osztva; - mindegyik tulajdonostársat a tulajdonjogból meghatározott hányad illeti meg; - a közös tulajdoni tárgy birtoklását egymás közt ténylegesen megosztják.
[2] ESZMEI HÁNYADOK	- eszmei hányadok szerint meghatározott jogközösség, ennek alapján álló tulajdonjogi jogosítványok, magára a dologra vonatkozóan csak közös megegyezéssel; - maga eszmei hányadrészét bárki elidegenítheti, elzálogosíthatja, másnak átengedheti; - minden tulajdonostárs önálló fellépésre jogosult a tulajdont sértő idegen beavatkozások ellen, és a tulajdonból eredő követeléseit harmadik személyekkel szemben saját hányadát meghaladó mértékben is érvényesítheti; - tulajdonostárs az elragadott tulajdonközösségi dolog visszaadását csak valamennyi tulajdonostárs javára, a közös birtoklás formájában igényelheti; - keletkezése legtöbbször a szerződés vagy az örökösödés; bizonyos esetekben jogszabály rendelkezése, így a különböző dolgok egyesítése, vegyítése vagy összekeveredése.

[3]TULAJDONOSTÁRSI JOGOK ÉS KÖTELEZETTSÉGEK.	- mindegyik tulajdonostársnak joga van a tulajdonközösség gyakorlására, változtatására és megszüntetésére, ehhez kapcsolódó javak és kölcsönös követelések, kötelezettségek: a) a tulajdonostársak a közös tulajdon tárgyát csak osztatlanul bírhatják tulajdonul. Amint a dolgot tulajdonjogilag megosztják: megszűnik a közösség; b) az ideális tulajdoni hányadrészeket számszerűleg meg kell határozni; c) mindegyik tulajdonostárs követelheti a többitől jogának épségben tartását, a dolog közös birtoklásba bocsátását és a gyakorlás akadályainak elhárítását; d) a dologra vonatkozóan a társtulajdonosok csak együttesen rendelkezhetnek, kivéve a harmadik személlyel szembeni fellépést; e) ha a tulajdonostárs önállóan és a többiek tudta nélkül mások megkárosítására törekszik, kártérítéssel és eredeti állapot helyreállításával tartozik; f) a közös dologon szükséges és hasznos javítások egyoldalúan és önállóan egyik társtulajdonos részéről sem eszközölhetők; g) joga van minden társtulajdonosnak a közös tulajdonból őt illető hányadrészhez mért használatra és gyümölcsszedésre, de csak úgy, hogy a többi társtulajdonos használati jogát ne sértse. A használat módját egyébként a társtulajdonosok közösen állapítják meg; h) a közös dolog képviseletét megegyezés alapján harmadik személyre, vagy az egyik tulajdonostársra is bízhatják; j) a saját ideális hányadrész felett szabad a rendelkezés; elidegeníthető és megterhelhető; k) mindazon esetekben, ha a tulajdonostársaknak egyetértésben kell eljárni, a megállapodások szó többséggel hozandók.
[4]MEG-SZÜNTETÉS.	- tulajdonközösség megszüntetését és tárgyának a hányadrészek szerinti felosztását és a részek kizárólagos tulajdonba bocsátását bármelyik társtulajdonos (a kényszer tulajdoni közösségtől eltekintve) bármikor követelheti, a joga nem évül el és nem mondhat le róla; - ki van zárva a közös tulajdon felosztásának, így megszüntetésének követelése, ha a társtulajdonosok a közösséget szerződésileg időtartamhoz, avagy felmondáshoz kötötték: mindaddig, míg az idő le nem telt, vagy a felmondás formászerűen meg nem történt; - tulajdonközösség bármikori megszüntetésének (az időbeli és szerződéses korlátozáson kívül) egy akadálya van, azt gazdaságilag alkalmatlan időben, mikor az összes részesekre károsodást jelentene, nem lehet kérni; - a tulajdonközösség megszüntetésére irányuló keresettel szemben az alperesekként perbevont társtulajdonosok a gazdaságilag alkalmatlan körülményeket kifogás útján vetik fel.

[5] MEGOSZTÁS MÓDJAI.	- közös tulajdon megszüntetésének módját a tulajdonostársak közös egyhangú, közös megegyezéssel állapíthatják meg; - megegyezés hiányában a megosztás mikéntje a rendes/választott bíróság döntése elé vihető; - ha a természetben megosztás nem lehetséges, vagy az érdekelt tulajdonostársak is úgy kívánják, az érték szerinti megosztás kerül sorra, hányadok szerinti elosztással; - ingatlan esetén a tulajdonostársak jognyilatkozatainak megtétele szükséges a természetbeni megosztáshoz, figyelve a telki szolgalmak létesítésére, és az ingatlanon fennálló idegen dologbeli jogok jogosultjainak érdekeire; - a tulajdonostársak ellenkező megállapodás nélkül nem kötelezhetők arra, hogy közösségben maradjanak, mindegyikük kérheti megfelelő módon és időben a közösség megszüntetését; - nincs akadálya a részben természetbeni megszüntetésnek, részben árverés útján megosztásnak; - további esetek: egy személyben való egyesülés, végrehajtás stb.
-------------------------------------	---

3. számú táblázat

Jogszabály helye (A 2013-as Ptk.)	Jogszabály helye (Az 1959-es Ptk.)	KÖVETKEZTETÉSEK: EGYEZÉSEK, ELTÉRÉSEK
5:73. § (1)–(2)	139. § (1)–(2)	A közös tulajdonra vonatkozó megfogalmazásbeli eltérés azért van, mert az 1959-es Ptk. tartalmazza az „ugyanazon” fordulatot, melyet (véltetően egyértelműség miatt) a 2013-as Ptk. elhagy.
5:74. §	140. § (1)	A birtoklás és használat joga, valamint annak korlátai betű szerint egyeznek.
5:75. §	141. §	A hasznok szedése, költség-és veszélyviselés minimális betű szerinti eltérést nem számítva egyezik.
5:76. §	142. §	Az állag megóvása betű szerint egyezik.
5:77. §	-	Az 1959-es Ptk. egyáltalán nem rendelkezik a több dologból létrejövő közös tulajdon anyagain fennálló jogok sorsáról.
5:78. §	140. § (2), 144. §	Az 1959-es Ptk. kettéválasztja a határozathozatalra vonatkozó szabályokat. A szótöbbséges határozathozatalra vonatkozó tárgykört az 1959-es Ptk. részletebben fejti ki (a birtoklás, a használat, a hasznosítás, valamint a rendes gazdálkodás körét meg nem haladó kiadások), míg a 2013-as csak „a közös tulajdont érintő kérdésekként” definiálja. A szavazati jog és a tulajdonostársak egyhangú határozata betű szerint egyezik.
5:79. § (1)–(3)	143. § (1)–(3)	A szótöbbséges határozat bíróság előtti megtámadásának tartalmi és eljárási feltételei egyeznek, a speciális esete (vitás munkálatok elvégzése) betű szerint is. A határozat hiányának esete tér el annyiban, hogy a 2013-as Ptk. (véltetően kiegészítő jelleggel) ismételt tartalmazza, mely követelményeknek (tulajdoni hányadok, tulajdonostársak jogai és dologhoz fűződő jogi érdekei, okszerű gazdálkodás) kell megfelelni a bírósági szabályozáskor.

5:80. §	145. § (1)	A saját tulajdoni hányaddal rendelkezés betű szerint egyezik.
5:81. § (1)-(5)	145. § (2)-(3)	Bár az elővásárlási, előbérleti és előhaszonbérleti jog, továbbá a külön jogszabály rendelkezése alapján megállapított rangsorsorrend módosulása betű szerint egyezik, de a további szabályozást az 1959-es Ptk. hiányosan hagyja. A 2013-as Ptk. további eseteket szabályoz: ha az ingatlan az ingatlan-nyilvántartáson kívüli tulajdonosai vannak, milyen kötelezettségek állnak fenn; mi a pontos rangsorrend, az elővásárlási jog árverés esetén is gyakorolható.
5:82. §	146. §	A tulajdonjog védelmében fellépés betű szerint egyezik.
5:83. § (1)-(2)	147. §	A közös tulajdon megszüntetésének igénye betű szerint egyezik. Azonban az 1959-es Ptk. nem rendelkezik az alkalmatlan idő esetéről. A korábbi szabályozás visszasságát jelezheti, hogy a bíróság nem vette figyelembe az alkalmatlan időt, bármikor elrendelhetette a közös tulajdon megszüntetését, a tulajdonostársak jogainak sérelmét okozva.
5:84. § (1)-(6)	148. § (1)-(4), 149. § (1)-(4)	Megszüntetési módok betű szerint egyeznek: a közös tulajdon tárgyait elsősorban természetben kell megosztani, ellenérték, beleegyezés szükséges (de vannak kivételek), és megszüntetési mód az értékesítés és a vételár felosztása, valamint szerepel, hogy „a bíróság nem alkalmazhatja a közös tulajdon megszüntetésének olyan módját, amely ellen valamennyi tulajdonostárs tiltakozik.” A társasházzá alakításról már eltérően, de szintén mindkettő rendelkezik. Az 1959-es Ptk. nem rendelkezik a következőkről: megfelelő ellenérték (vagy legkisebb vételár) mértékének bíróság általi megállapítása, valamint az ingatlan közös tulajdonának szükséges megszüntetése esetén méltányos érdeksérelemkor a bennlakóra vonatkozó használati jog alapítása. Így a régi szabályozásnál szintén felmerül a tulajdonostársak jogainak sérelme.

A magyar liberalizmus gyökerei: könyvismertető

Írta: Czifra Botond

A reformkor hazai politikája mind jelentőségének, mind a magyar köztudatba beágyazottságának hála hosszú ideje magával ragadja a hazai olvasóközönség figyelmét, legyen szó akár a történetírás képzett művelőiről, akár a nyitott, művelt olvasókról. A 19. század közepén lezajlott változások alapvető tartópillérei a jelenkor megértésének, ahhoz pedig, hogy ezeket az eseményeket az érdeklődő feldolgozhassa, elengedhetetlen a megelőző történeti események ismerete. Biedermeier, parázsviták az Országgyűlésben, múltidéző homlokzatok a pesti belvárosban... És komplex jogalkotási munka, haladó szellemű elképzelések, hosszas levelezések, és politikai taktikázások.

Az utóbbiakról kitűnő leírást kaphatnak mindazok, akik kezükbe veszik a Jogtörténeti Értekezések 62. kötetét. Címe: *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez.*¹ A díszes kemény fedőlap mögött, mely a korabeli törvényalkotási munkát ábrázolja, megbújik a Heil Kristóf Mihály (tudományos segédmunkatárs, HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport) szerkesztette tíz tanulmányból álló írásgyűjtemény, melyből megérthető a reformkor jogalkotási vázát megalapozó rendszeres bizottsági munkálatok tevékenysége és jelentősége.² Az írások közül az első és az utolsó informatív keretet alkot a nyolc *operátumokról* szóló tanulmány köré: Erdődy Gábor professzor (professzor emeritus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar) a kötet elején ismerteti a századforduló hazai és nemzetközi politikai kontextusát, felvázolva így a munkálatok hátterét,³ a kötet szerkesztője pedig zárszóként érvel abban a kérdésben, hogy megalapozott lehet-e feltételezni a folytonosságot a 18. század végi hazai felvilágosodás és a 19. század elei liberalizmus között, felhasználva a Harvard Egyetem egyik híres professzorának munkásságát.⁴

A felvázolt keretek között három tanulmány elsősorban a rendszeres bizottsági munkálatok közügyi

jelentőségével, illetve politikai hátterével foglalkozik. Dobszay Tamás történész (habilitált egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történeti Intézet) elsősorban a munkálatok hatásának vizsgálatával foglalkozott,⁵ és ugyan konstatálta, hogy az operátumok ugyan nem töltötték be ügyrendi szerepüket, komoly szükség volt rájuk a reformok megalapozásához, ennek megfelelően semmiképpen sem tekinthetők kárba vesztettnek. Völgyesi Orsolya (tudományos főmunkatárs, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet) bemutatja, hogyan történt a munkálatok eredményeül született terjedelmes könyvek napirendre vétele, és beszámol arról is, hogy miként is zajlott valójában az operátumok megtárgyalása.⁶ Melkovics Tamás (egyetemi adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történeti Intézet) a regálisok, a hivatalt nem viselő mánások felsőtáblai részvételének korabeli értékelését és változását mutatja be, és azáltal járul hozzá a hazai történetíráshoz, hogy kifejti, hogyan látták meg a korabeli alsótábla követői az érdekérvényesítés lehetőségét ezekben a főurakban.⁷

(<https://magvarnemzet.hu/kultura/2023/02/reformkori-nagvsagok-es-a-szabadsagharc-szuperhosei-a-digitalis-el-menyvnapon>)

Helyet kap a könyvben kettő, a magánjog tereumát tárgyaló írás is. Képes György (habilitált egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék) jogtörténész a hazai kereskedelmi jog kodifikálására irányuló törekvéseket mutatja be,⁸ különös figyelmet fordítva az 1795. évi

váltó- és kereskedelmi törvénykönyv-tervezetre, vagy ahogyan az a korban szőnyegen volt, a *Codex Cambio-Mercantilise*. Írása beszámol arról is, hogyan működött együtt egymással a jogügyi és a kereskedelmi bizottság a szakkérdések megoldásában, illetve képet ad arról, milyen műveltséggel rendelkeztek a korabeli szakemberek. Homoki-Nagy Mária professzor asszony (tanszékvezető egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Magyar Jogtörténeti Tanszék) kifejti, hogy hogyan vettek részt a megyék a rendszeres bizottsági munkálatokat övező vitában.⁹ Leírja, hogy milyen eltérések figyelhetők meg a vármegyék részvételi kedve között, beszámol a nyelvhasználat furcsaságairól, leírja, hogy a magánjogi és az úrbéri javaslatban kifejtettek milyen hatással bírnak a lényegi tulajdonjogra, illetve képet fest az ebből támadó vitákról.

(<https://furedtv.hu/video/a-reformkor-rnyalt-trtnete>)

Helyet kap továbbá a kötetben három, a köz- és büntetőjog kérdéseit tárgyaló dolgozat. Barna Attila (tanszékvezető egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Jogtörténeti Tanszék) jogtörténész a szuverenitás és a büntetőjog kérdéseit fejtegeti.¹⁰ A szuverenitáselméletek segítségével kontextualizálja a rendszeres bizottsági munkálatok hatásait a

büntetőjogban, ennek során pedig bevonja a diskurzusba az állambölcséletben fellelhető legfontosabb szuverenitáselméleteket. Balogh Elemér professzor (egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Európai Jogtörténeti Tanszék) tanulmányában vitatkozik a korábbi szakirodalommal:¹¹ írásában bemutatja annak az 1830. évi operátumnak a progresszív elemeit, amelyet a történetírók többsége visszalépésként értékel az 1795. évi operátumhoz képest, kihangsúlyozva az operátum haladó szellemét a börtönügyek területén, illetve kiemelve, hogy valójában a kor progresszív ideáinak megfelelő büntető-törvény-tervezetről van szó. Mezey Barna professzor (egyetemi tanár, HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport, Állam- és Jogtudományi Kar, Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék; Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Jogtörténeti Tanszék) részletezi a börtönügyre vonatkozó terveket:¹² bemutatja az országban a büntetés-végrehajtásban fellelhető korabeli partikularitásokat és a rá adott potenciális válasszokat, illetve tárgyalja a büntetés-végrehajtásban megjelenő haladó eszméket.

Ajánlom a kötetet minden érdeklődő olvasónak, különösen az egyetemi hallgatónak és a diákoknak, hiszen hazánk történetének ilyesfajta tanulmányozása segítheti az élelátás fejlődését. Azt gondolom, hogy a rendszeres bizottsági munkálatok elvégzésében részt vevő kítűnő szakemberek és államférfiak emellett példaként állhatnak a fiatalság előtt, ezt pedig csak egy újabb érvként tudom felhozni amellet, hogy a kötet igazán olvasásra érdemes.

¹ HEIL Kristóf Mihály (Szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, Magyarország: Gondolat Kiadó (2023), 188 p. ISBN: 9789635565054

² A témában többek között lásd még a kötet szerkesztőjétől HEIL Kristóf Mihály: *Strafrechtliche Kommissionstätigkeiten im Lande und im Komitat (1791–1832)*. *Journal on European History of Law*, 2023. 1. szám, 134–140. p.; HEIL Kristóf Mihály: *The Transition from a Feudal Society to a Social Structure based upon Civil*

Rights in Hungary with Particular Regard to Preparatory Draft Law. In TAUCHEN Jaromír–KOLUMBER, David (szerk.) *Edge of Tomorrow: The Next Generation of Legal Historians and Romanist*. Brno, 2022. Masaryk University Press, 119–140. p.; „A nép is nemzetté tökéletesítettik.” A magyar büntető törvénykönyv tervezetének vármegyei észrevételei, különös tekintettel Nógrád 1831–1832-es munkájára. In KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI Enikő (szerk.): *Kihívások a büntetőjogi jogalkotás terénében a 19–21. században. Külföldi minták és*

nemzeti megoldások. Budapest, 2022. Gondolat Kiadó, 71–81. p.

³ ERDÖDY Gábor: A rendszeres országgyűlési bizottsági munkálatok hazai és nemzetközi kontextusa. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 12–18. p. A témában többek között lásd még a szerzőtől: ERDÖDY Gábor: *A polgári nemzetté válás útjai: Tanulmányok a 19. századi belga és magyar történelemről*. Budapest, 2022, Line Design, 325. p.; ERDÖDY Gábor: A magyar és a belga fejlődés hasonlóságai és különbségei a reformkor és a forradalmak időszakában (1825 – 1849). In GECSÉNYI Lajos, IZSÁK László (szerk.): *Magyar történettudomány az ezredfordulón: Glatz Ferenc 70. születésnapjára*. Budapest, 2011. ELTE Eötvös Kiadó, 185–194. p.

⁴ HEIL Kristóf Mihály: Magyar felvilágosodás és liberalizmus kapcsolata, a magyar polgári átalakulás előfutárai. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 165–182. p.

⁵ DOBSZAY Tamás: A bizottsági munkálatok politikai és törvényalkotási hatásai. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 29–44. p. A témakörben lásd még a szerzőtől többek között: DOBSZAY Tamás: Rendi választás és képviselő Magyarországon a 18–19. században. In SZABOLCS Ottó (szerk.): *Állami és egyházi igazgatás Magyarországon a 19. és 20. században*. Budapest, 1996. ELTE BTK, MTT Tanár Tagozata, 7–15. p.; DOBSZAY Tamás: Az országgyűlés bizottsági rendszerének előzményei a reformkorban. In MANHERCZ Orsolya (szerk.): *Historia critica: tanulmányok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történeti Intézetéből*. Budapest, 2014. ELTE Eötvös Kiadó, 199–212. p.

⁶ VÖLGYESI Orsolya: A rendszeres bizottsági munkálatok az 1832–1836. évi diéta napirendjén. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 45–60. p. A témában lásd még a szerzőtől többek között: VÖLGYESI Orsolya: Kölcsény és a törvényszékek elrendezéséről szóló jogügyi munkálat vitája az országgyűlésen, 1833–1834. In DOBSZAY Tamás, ERDÖDY Gábor, MANHERCZ Orsolya (szerk.): *Milyen nemzetet, kinek és hogyan? Tanulmányok Magyarország történelméről 1780–1948*. Budapest, 2012. ELTE BTK Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék, 269–279. p.; VÖLGYESI Orsolya: Kölcsény és a reformellenzék a törvényszékek elrendezéséről szóló operátum országgyűlési vitájában. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2013. 2. sz. 155–168. p.

⁷ MELKOVICS Tamás: Rendi vagy politikai érdek? A közpolitikai munkálat és a felsőtábla mágnesai a reformkorban. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 61–80. p. A témában lásd a szerzőtől még többek között: MELKOVICS Tamás: Political position and role of the Upper Chamber of the Hungarian Diet in the process of civil transformation. *Öt kontinens: az Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék Tudományos Közleményei*, 2016. 14. sz. 7–21. p.; MELKOVICS Tamás: Széchenyi István és a főrendi ellenzék. In DOBSZAY Tamás (szerk.): *"Megint 's megint -- szünetlen": Egy újabb Széchenyi-évforduló termése*. Budapest, 2022. Magyar Történelmi Társulat, 157–178. p.

⁸ KÉPES György: A Codex Cambio-Mercantil 1795. évi tervezete: Korai kísérlet a magyar kereskedelmi jog kodifikálására. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 81–105. p. A témában lásd még a szerzőtől többek között: KÉPES György: Az első magyar törvénytervezet a korlátozott felelősségű társaságról. *Jogtörténeti Szemle*, 2022. 3. sz. 26–37. p.; KÉPES György: Drafts of the "Codex Cambio-Mercantil" in the Late 18th Century: First Attempts of Codification of Hungarian Commercial Law. In Adriana ŠVECOVÁ, Ingrid LANCOVÁ, Adrián GAJARSKÝ (szerk.): *Právno-historické trendy a výhledy VII.: Legal-Historical Trends and Perspectives VII.* Prága, 2023. Nakladatelství Leges, 48–76. p.

⁹ HOMOKI-NAGY Mária: A rendszeres bizottsági munkákra adott megyei válaszok. Különös tekintettel a magánjogi és az úrbéri operátumokra. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 151–164. p. A témában lásd még a szerzőtől többek között: HOMOKI-NAGY Mária: A magyar magánjog kodifikációja a 19. században. *Jogtörténeti Szemle*, 2004. 1. sz. 4–7. p.; HOMOKI-NAGY Mária: Deák és a reformkor magánjogi törvénytervezetei. In BALOGH Elemér, SARNYAI Csaba Máté (szerk.): *Deák Ferenc és a polgári átalakulás Magyarországon: a 2003. november 4–5-én a szegedi városházán tartott konferencia előadásai*. Szeged, 2005. Pólay Elemér Alapítvány, 199–201. p.

¹⁰ BARNA Attila: A felség és a szuverén. A reformkori rendszeres büntetőjogi munkálatok és a szuverenitás elméletei. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 106–123. p. A témában lásd még a szerzőtől többek között: BARNA Attila: Der wahre Diener des Staates – Verwaltungsreformen von Joseph II. in den ungarischen Komitaten. *Rechtsgeschichtliche Vorträge/Lectures on Legal History*, 2006. 43. sz. 3–19.

p.; BARNA Attila: Verwaltungs- und Strafrechtsreformen von Joseph II. in den ungarischen Komitaten. In Günter JEROUSCHEK, Hinrich RÜPING, MEZEY Barna (szerk.): *Strafverfolgung und Staatsraison - Deutsch-ungarische Beiträge zur Strafrechtsgeschichte - Rothenburger Gespräche zur Strafrechtsgeschichte, Band 6*. Giessen, 2009, Psychosozial-Verlag, 89-120. p.

¹¹ BALOGH Elemér: Progresszív elemek az 1830. évi büntetőjogi operátumokban In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 124-141. p. A témában a szerzőtől lásd még többek között: BALOGH Elemér: Gondolatok a szabadságvesztésről első büntetőjogi operátumaink tükrében. In GOSZTONYI Gergely, RÉVÉSZ T Mihály (szerk.): *Jogtörténeti parerga II: Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2018, ELTE Eötvös Kiadó, 19-25. p.; BALOGH Elemér: Törvényhatósági észrevételek. Adalékok az 1830. évi büntetőjog operátumot érintő vármegei véleményezésekhez. In FEJES Zsuzsanna, TÖRÖK

Bernát (szerk.): *Suum cuique: Ünnepi tanulmányok Paczolay Péter 60. születésnapja tiszteletére*. Szeged, 2016, Pólay Elemér Alapítvány, 251-261. p.

¹² MEZEY Barna: A rendszeres bizottsági munkálatoktól a börtönügyi törvényjavaslatig. A szabadságvesztés-büntetés tervezett útja 1790-től 1843-ig. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 142-150. p. A szerzőtől a témában lásd még többek között: MEZEY Barna: *A börtönügy a 17-19. században: A börtön európai útja*. Budapest, 2018. Gondolat, 608. p.; MEZEY Barna: „Criminalis szempontból Magyarországot a civilisált országok közé nem számítom” A börtönügyi javaslat előleges kérdése az 1843/44. évi országgyűlés felsőtábláján. In BIRHER Nándor, MISKOLCZI-BODNÁR Péter, NAGY Péter, TÓTH J. Zoltán (szerk.): *Studia In Honorem István Stipta 70*. Budapest, 2022. Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 317-325. p.

Bemutakozik a Magyar Állam- és Jogtörténeti TDK: 2023/24. tanév II. szemeszter

Írta: Szilvágyi Dorottya

A 2023/2024-es tanév II. (tavaszi) szemeszterében a Magyar Állam és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre az előző félév sikeres előadásait és programjait követően február 27-én tartotta meg első ülését az ELTE polgárai számára.

Az előadássorozat koncepcióját tekintve többszörsen ívelő vonulatot mutatott, mivel a szemeszter előadásai szorosan kapcsolódtak az 1848-as forradalomhoz, majd az azt követő polgári átalakuláshoz. A félév során mind a meghívott előadók, mind a tanszék tudományos munkatársai hétről hétre értékes és átfogó képpel szolgáltak a tematikát illetően az érdeklődők számára. Külön kiemelendő, és a Tudományos Diákkör magas színvonalát mutatja, hogy a szemeszter alatt a tanszék oktatói, valamint demonstrátorai mellett szakmailag kiemelkedő vendégelőadók is tartottak előadást a hétről hétre megtartott üléseken.

A második szemesztert – a már hagyománnyá váló – évfolyamdolgozatíró workshop-előadás nyitotta meg. A tanszék demonstrátorai, Karsai Dóra, Varga Kíra és Szóga Zsigmond megosztották saját tapasztalataikat, valamint hasznos praktikákkal látták el a résztvevőket. Az ülés kiemelten foglalkozott a kutatási folyamat részleteivel, továbbá a végső szerkesztést illetően sem maradtak el a tanácsok a még évfolyamdolgozat-írás előtt álló diákok számára.

A már említett szemeszteri tematika kereteihez az alapot Dr. Heil Kristóf Mihály, a tanszék tanársegédje és a HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport tudományos segédmunkatársa teremtette meg. Előadásában, mely a „Jó munkához idő kell” címet viselte, érintette, hogy miért ütközik nehézségbe a történelemtudomány a reformkor kezdetének meghatározáskor, és milyen logikai rendszerben határozhatóak meg a lehetséges dátumok, és

az egymáshoz való viszonyuk. Az előadás egy átfogó képet adott azokról a nehézségekről, amelyekkel az államférfiak szembesítettek egy ilyen kaliberű paradigmaváltás tekintetében a 19. században.¹³⁶

A tanszéki szemeszteri koncepció mentén haladva, márciusban a forradalomra reflektálva a nemzeti ünnepet megelőzően Dr. Melkovics Tamás vendégelőadó, az ELTE Bölcsészettudományi Kar Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszék egyetemi adjunktusának előadása oszlatta szét az 1848–1849-es forradalom történéseit övező képzeteket.¹³⁷ Az Eckhart-szeminárium megtelt érdeklődővel, és a résztvevők egy új perspektívából ismerhették meg azt az eseményláncolatot, amelyről már számtalanszor hallhattak. A referátum alatt fény derült olyan tényezőkre, amelyek a történelemtudományt is megosztják a 48'-as eseményekkel kapcsolatban.

Mivel a Magyar Állam és Jogtörténeti Tanszék igyekszik minden szempontból követni a közéleti események releváns történeti hátterét, kiemelt szerepet kapott a szemeszter során az aktuális közjogi kérdéseket érintő tárgykörök elemzése a múltbéli kontextusból a jelenbe történő átvezetés segítségével. Márciusban a Tudományos Diákkör ülésén Dr. Képes György, a tanszék habilitált egyetemi docense adott egy részletes áttekintést a köztársasági elnöki intézményről.¹³⁸ Többek között kifejtette, hogy a magyar alkotmányos rendszerben hogyan fejlődött ki a köztársasági elnöki tisztség, milyen módon vált a legfőbb közjogi méltósággá a magyar parlamentarizmusban, és milyen jogosítványokkal rendelkezett az államfő a tisztség megalkotásakor. Áttekintette az államfői jogkörök változásának ívét, külön körbejárva és új megvilágításba helyezve a kegyelmezési jogkörrel kapcsolatos rendszert, valamint, hogy milyen mértékben

változott a miniszteri ellenjegyzés intézménye és az egyes, a köztársasági elnök kezében lévő jogosítványok kapcsolata a 20. században.

A tavaszi szünetet követően az áprilisi előadások sorozatát ismét egy vendégelőadó nyitotta meg. Tekintve, hogy az országgyűlés az állam alkotmányos szervezetrendszerében mindig kiemelkedő helyet élvezett, méltán merül fel a kérdés a főrendiházzal kapcsolatosan: „lenni vagy nem lenni”. A kétkamarás országgyűlésre reflektálva a felsőtáblát érintő változásokról szóló előadást hallgathattak meg az érdeklődők. Az ülésen Dr. Bathó Gábor, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Állam- és Jogtörténeti Tanszékének adjunktusa értékelte az 1926. évi főrendiházi reformok hatását.¹³⁹ Bemutatta a főrendiház zivataros korszakait, illetve kitért arra is, hogy miért tekintett a korszak a főrendiházra hosszú ideig úgy, mint egy elitista intézményre. Saját interpretációjának eredményeképpen a főrendiházi személyek konkrét közjogi esetein keresztül szemléltette az országgyűlés szerepe mellett a főrendiház belső szervezeti, illetve külső diszfunkcionális jelenségeit a hirtelen változó, politikailag is nehezen definiálható korszakokon keresztül a 20. század első felében.

A tanszéken a Tudományos Diákkör munkáját évről évre demonstrátorok segítik, akik a szervezés és a tematika felépítése mellett részt vállalnak az ülések lebonyolításában. A demonstrátorok számára a szemeszter során is lehetősége nyílt előadni, valamint bemutatni az éppen aktuális kutatási területen elért eredményeiket.

A demonstrátori előadások sorát Czifra Botond nyitotta meg, aki a Thonuzoba-mondával kapcsolatosan felmerülő kérdéskör körüljárására vállalkozott. Az előadás alapját Anonymus Gesta Hungarorumának részletei képezték, továbbá a Borzák István által korábban publikált olvasat egyes elemei. A monda olvasása kapcsán felmerülhet a kérdés, hogy Szent István valóban ilyen szokatlan körülmények között, élve eltemetéssel sújtotta

volna a besenyő vezért az államalapítást követően, illetve, hogy milyen vallási kontextusai lehetnek az ítéletnek. A latin forrás értelmezése felvet olyan értelmezésbeli kérdéseket, amelyeket helyenként ellentmondások és eltérések öveznek. Az előadás során a forrás a filológiai értelmezés tudományos eszközeivel került vizsgálatra, illetve mind a résztvevők, valamint az előadó alternatív olvasatát is megvitatta az ülés. Ugyan teljes konszenzus nem születhetett a monda jelentéséről illetően, de a jövőben tovább vizsgálendő interpretációkkal és olvasatokkal zárult a diákköri alkalom.

A Gesta Hungarorumot követően a félév során már több alkalommal és aspektusból is tárgyalt 19–20. századi magyar jogtörténet egy különleges területe került bemutatásra a Tudományos Diákkör ülésén. A tanszék demonstrátora, Szóga Zsigmond tartott előadást „*A magyar Babilon, avagy a kéjelgésügy szabályozása Budapesten*” címmel. A kiegészítést követő időszakban kapcsolatban gyakran felmerül a kijelentés, hogy azok a „*Boldog Békeidők*” évei voltak, de sokkal kevesebb szó esik arról, hogy milyen mértékű bűnözés jelent meg a rohamosan fejlődő, világvárosi címre törekvő Pest-Buda, később Budapest utcáin. A kor erkölcsének egyik fekete foltjaként is emlegetett prostitúció kérdésével ismerkedhettünk meg az ülésen. A jogi kontextus mentén megismerhették az érdeklődők, hogy milyen szabályrendeletek vonatkoztak a korszakban a pest-budai örömlányokra, valamint hogy ki is volt az a bizonyos Thaisz Elek, akire mint korrupt rendőrfőnökre emlékezik a történelemtudomány. A szabályozások bemutatása mellett női sorsok, megoldástervezetek, illetve a társadalmat akkoriiban lázban tartó városi történetek is megvitatásra kerültek az előadás során.

A Magyar Állam és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákkörének tagjai április utolsó hétvégéjén Bécsbe látogattak, mely méltán tekinthető a tanszéki oktatók, demonstrátorok és a diákkör egész éves munkájának lezárásaként.

¹³⁶ Az előadótól a témában többek között lásd HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest, 2023. Gondolat

Kiadó; HEIL Kristóf Mihály: Magyar felvilágosodás és liberalizmus kapcsolata, a magyar polgári átalakulás előfutárai. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar*

liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez. Budapest, 2023. Gondolat Kiadó, 165–182. p.; HEIL Kristóf Mihály: A polgári átalakulás előzményei. Az operátumok rövid története (1791–1832). In: HEIL Kristóf Mihály (szerk.) *Az országbírói bíraskodástól a koncepciókig. Szemelvények egy új jogtörténeti generáció kutatásaiból.* Budapest, 2024. Ludovika Egyetemi Kiadó, 99–120. p.

¹³⁷ Az előadótól lásd ugyanebben a témában: MELKOVICS Tamás: Petőfi és vértelen forradalma. *Magyaróra: A magyar nyelv és irodalom barátainak, tanárainak lapja*, 2023. 1. sz. 32–38. p.

¹³⁸ Az előadótól lásd ugyanebben a témában: KÉPES György: Amikor a méltányosság felülírja a jogot: Az ál-

lamfői kegyelmezési jog története Magyarországon, különös tekintettel annak céljára, típusaira és korlátaira - javaslatokkal, történeti példákkal. *Országút online*, (2024) 2024.04.23. p. 1.; KÉPES György: A kegyelmezés joga. 2024. *Országút : Művészet, tudomány, közélet* 6. p.; 10–12. pp.

¹³⁹ Az előadótól lásd ugyanebben a témában: BATHÓ Gábor: Eljárhat 1922-ben a bíróság a Főrendiház tagjaival szemben? 2023. március 20. *MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja* 1–2. p, illetve BATHÓ Gábor: A főrendiház közjogi pozíciója a köztársaság kiáltása után Wlassics Gyula és Rudnyánszky József álláspontján keresztül, 1918–1920. *Állam-és Jogtudomány*, 2019. 3. sz. 2–17. p.

Tanulmányi út Erzsébet királyné városában

Írta: Simonfalvy Bálint

Kevésbé köztudott, hogy a Rómaiak azt az erődítményt, amelyet a Duna mentén alapítottak egy kelta település helyén az ókor derekán, és amelyet ma németül Wiennek, magyarul Bécsnek neveznek, latinul Vindobonának hívtak. Később települést is létrehozta az erődítmény mellett, mely fejlett infrastruktúrával rendelkező kereskedelmi központtá vált. A város fejlődése a Nyugatrómai Birodalom bukásával sem állt meg. A középkorban először a Babenberg hercegek, majd a Habsburgok tették meg székhelyüknek, ezzel együtt birodalmi központtá is vált. Ez a fejlődés a mai napig tart, olyannyira, hogy Bécs mára már nem csak kiemelkedő gazdasági és kulturális centrum, de egyéb nemzetközi és társadalmi szervezetek székhelyének is otthont ad. Ezt a figyelemreméltóan sokoldalú és értékes várost látogatta meg az ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tudományos Diákköre, azzal a szándékkal, hogy elmerülve a történelmében és szépségében, a közös múltra való tekintettel megismerje az államtudományokhoz fűződő kapcsolatát.

Utazásunk április 26-án reggel kezdődött, egy két és fél órás buszúttal. Megérkezésünk után lepakoltuk a táskáinkat a szálláson, és először a bécsi gasztronómiát fedeztük fel egy ebéd keretein belül, ahol közelebből is megismerkedhettünk egymással, mivel sokan ismeretlenek voltak a társaságban. Első utunk a Bécs szívében található Hofburghoz vezetett.

A 240 000 négyzetméteren elterülő egykori császári rezidencia hűen tükrözte a hajdani uralkodói hatalmat és nagyságot. A Hofburgban elsősorban a Sisi Múzeumot néztük meg, de érintőlegesen megcsodáltuk az Osztrák Kancelláriát is. A múzeum részletes bepillantást nyújtott az egykori császárné életébe és rávilágított arra a szerepre, amelyet I. Ferenc József császár mellett töltött be, mint házas társa. Ezenkívül megismerhettük a kastélykomplexum történetét, ezek keresztül pedig szerepét az osztrák és a magyar alkotmány- és jogfejlődésben.

Következő megállónk a Bécsi Egyetem Jogi Kara volt. Útközben megtekintettük és magunkba szívtuk a belvárost és annak hangulatát, megcsodáltuk a császárváros klasszicizáló építészetét és műemlékeit is. A tanulmányi sétát jó hangulatú beszélgetések kísérték. Noha a jogi kar épülete küllemre megosztó jelenség volt, a hely atmoszférája kétségkívül mindenkit magával ragadott. Itt volt lehetőségünk bepillantást nyerni a helyi jogászképzésbe és annak mentalitásába, valamint a diákok életébe is. A látogatás csúcspontjának a jogi kar könyvtárának megtekintését nevezném, ahol a helyi német nyelvű könyvek mellett találunk még egy magyar nyelvű jogi kötet is, Sopron város középkori telekviszonyairól. Mindenesetre ottlétünk alatt megismerkedhettünk egy újabb nézőponttal, amely bővítette a látókörünket, és közelebb vitt bennünket a szakmánkhoz szükséges mentalitás elsajátításához és megértéséhez.

A következő úticélunk a Bécsi Egyetem főépülete volt, azonban előtte meglátogattuk a Szent István-székesegyházat, amely monumentális főhajójával és lenyűgöző gótikus építészetével, történetével nagy hatást gyakorolt ránk. Ezután elérkeztünk a főépülethez, ahol megtekinthettük az egyetemen végzett híres jogtudósok szobrait és megismerhettük a jogtudományra gyakorolt hatásukat, különösen az Osztrák-Magyar Monarchia alkotmányos fejlődését tekintve.

Mivel nagyon mozgalmas és tapasztalatban gazdag napot tudtunk a hátunk mögött, a szállásunkra visszatérve kicsit lepihentünk és beszélgettünk az élményeinkről, valamint akinek kérdése volt, feltehetette Képeessy Imre és Heil Kristóf Tanár Uraknak.

Másnap reggel elindultunk a tanulmányi út utolsó úticéljához, a schönbrunni kastélyhoz. Egykoron ez az épület adott otthont I. Ferenc József osztrák császár- és magyar királynak, valamint családjának, egyfajta második császári köz-

pontként. Noha fel voltunk készülve, hogy egy nagyon gazdag történelmi és patinás helyet látogattunk meg, sokunkat mégis meglepett az épület szépsége és grandiozitása. A kastélynak csak az első emelete látogatható, azonban szobáról szobára újabbnál újabb meglepetésekkel találkozhat a látogató. Láthattuk Ferenc József dolgozószobáját, valamint a császári pár lakosztályait, a korabeli fürdőket és azt a szobát is, amelyben a gyermek Mozart játszott zongorán Mária Terézia császárnénak. Ezek után a kastély parkját is megcsodáltuk, amely nem csak nagyságával, hanem szépségével is lenyűgözött bennünket. Sajnos az idő rövidsége miatt csak egy kisebb részét tudtuk megnézni a kertnek, de a világ talán legszebb és legnagyobb Gloriettjét is megcsodáltuk, amely egyedülálló szépségével kápráztatott el mindenkit.

Végül délután a bécsi autóbusz-állomásról elindultuk Budapestre.

**MINDEN KEDVES ÉRDEKLŐDŐ FORDULJON HOZZÁNK
BIZALOMMAL!**

ELÉRHETŐSÉG:

Ha a féléves programunkkal vagy a TDK-val kapcsolatban bármilyen kérdés felmerül, elérhetőek vagyunk a

elte.majt.tdk@gmail.com e-mail címen

MÁJT TDK Facebook oldalán

Amennyiben a Joghistóriával kapcsolatban merül fel bármilyen kérdés, ezek megválaszolására alkalmas a

Joghistória Facebook oldala,

illetve a publikációkat az alábbi e-mail címen tudjuk fogadni:

joghistoria@gmail.com

TÁMOGATÓINK

Magyar Ügyvédi Kamara

NAGY & TRÓCSÁNYI

Kovács Ügyvédi Iroda

ELTE | ÁJK
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

A folyóirat az alábbi oldalakon digitálisan színes változatban online is elérhető:

facebook.hu/joghistoria

majt.hu

issuu.com/joghistoria

eltereader.hu